Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, цхьанакхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ШОАТТА, 8 СЕНТЯБРЬ, 1979 ШУ. ● № 108 (6083). ● Мах 2 кепиг.

СОАХКАРЧУЛ ДУКХАГIА

Хаоттама хьалаш дика хинадеце а, хьинаре къахьийга лакха хьувкъам кхебаьб республика бьцадаараш, сомий бешамаш леладечар. Хlанз хьувкъам ма хулла сихагIа чуэцара ерригa шоай торонаш сарцагIьяьха къахьегаш ба уж.

Хlанале республика колхозаийи совхоайи къахьегамхоша соахка укх хана дIабенна хинначул кхоаза дукхагIа я болаш. пачхаьалкхенна дIабеннаб 27 эзар тони соми комараш. Ножай - Юртовски района колхозахоша шера плам 111 процент кхоачаш а еш, пачхаьалкхенна хIанале а дIабеннаб 1532 тони сом.

Соахка укх хана дIабенна хинначул 1.7-эза дукхагIа а болаш сом дIабеннаб пачхаьалкхенна Грозненски Сунженски районаша.

Дика чьонхамаш гойт бьцадаараш кхедечар а. Масала, гуйре тIаккхоачаш 43 эзар тони бьцадаараш дIаденнад цар пачхаьалкхенна. Уж да соахка цу хана дIадеина хинначарел шоаза дукхагIа.

Грознена гонахьа ухкача боахамий къахьегамхоша соахкарчул 23 процент дукхагIа бьцадаараш дIаденнад пачхаьалкхенна хIанале. ХIаьта Шалински районо — 43 процент. Ачхой-Мартановски, Урус - Мартановски, Грозненски районаша дукха хIама на эшаш шоза дукхагIа.

Назрановски районе хьалха дукха кхедацар бьцадаараш, леладацар сомий бешамаш. ХIаьта укх тIеххьарча хана дикка даьха лоацу района къахьегамхоша пачхаьалкхенна бьцадаараши сомий дIабалара пятилетка план республико кхоачашъеча. Иштта шера план 3,4-аза кхоачаш а еш, пачхаьалкхенна 230 тони бьцадаараш. 644 тони сом дIабеннаб цу района къахьегамхоша хIанале.

Сунженски район кхыча районел тIехьаюсаш я пачхаьалкхенна бьцадаараш дIадалара. ТIеххьарча ворхI дийнахьа дукхача хана денз бьцадаараш леладечо цу районе 1186 тони мара бьцадаараш гулдьяцаш. Уж да Ачхой - Мартановски районе цу кийна гулдаьчул шоаза кIезитагIа.

А. ТОЛУКАНОВ.

БАЬЦАДААРАШ ХЬИЙКЪАД

ШIозан хьинаре низи кхо ги беш хьахьегарах чIоагIа беркате хиннад Грозненски района 1 Мая цIерагIча колхоза бьцадаараш леладераштта ер шу. План 1000 тони йолаш хIанале а дIаденнад пачхаьалкхенна 500 тонн бьцадаараш. ХIара гектара тIара 22 тони чуоц хIано план 19 йолаш.

— Кхы а 200 тони помидораши 400 тони кабуци дIалу а сина план тIеххоачашъергIолаш да тхо, — аьлаш дувц колхоза парткома секретара Заречный Николай Васильевича.

Пхи звено я колхозе шоайла бхь а йоврнаь бьцадараш кхедеш. Хьалхара моттиг лькхай Рашидова Даухана кулгалдеча комсомольско-нагирхой звенос. Цо хIара гектара тIара яьхан план 140 йолаш 280 центнер нарсаш. план 190 йолаш 350 центнер помидораш. ХIаьта кабуц 420 центнер яргIолаш я план 210 йолаш.

ШоллагIа моттиг лькхай Припутинь Антонинас кулгалдеча звенос. Цар хIара гектара тIара яьхай: нарсаш 200 центнер, помидораш 305 центнер, хIаьта кабуц 400 центнер яргIолаш я. ДIалаьрхIача Антонинай звенос кхедаьча бьцадаарех 232 тони хул. Цар цу гIулакхо вIаштIехьдоалийтаргда бьцадаараш дохкара шера план 168 процент кхоачашъе.

Бьцадаараш чуэцаш балхаш къаьстта дика деш бо Рашидовай Припутиней звеношцара Дадаева Малика, Рашидова Эсимат, Романюк Нина, Чернова Евдокия, кхыбараш.

С. АУШЕВ.

ХЬАЖКIАШ ЧУЭЦАШ Я

«Куларинский» совхоза Даутуева, Муртазалиева кулгалдеча звеноша «ВИР-42» сортах йола 130 гектара тIа хьажкIаш дIайийра укх шера. Хий дилла аьттув боацача моттиге дIайийна хиннаяле а дика хьийкъай уж.

ХIанз чуэцаш яраш Даутуевеи Муртазалиевеи звеноша кхеьь хьажкIаш я. ХIаьта цу коллективаша дош деннад укх шера хIара гектара тIара 35 центнерал кIезига гIа йоацаш фуальльха хьажкIаш чуя.

Пхе комбайнаша чуэцаш хьажкIаш Царех чIараметара силоса аьта гIадамар хьажкIашк шин машинаеи цхьан тракторашеи дIаьчухь.

Геттарь овсаре болх бу комбайнераша Абубакарова, Даутуева, Ваигаева. Норма 3.1 йолаш хIара дийнахьа 5—5.5 гектара тIара хьажкIаш чуераяю царех хIаране.

— ХIара гектара тIара юкъера лаьрхIача 36 центнер фуальлха хьажкIаш доал хIанз, план 38 йолаш, — йоах агронома Кузнецов Николая.

ХьажкIаш чуэца новкъостал де «Госкомсельхозтехника» Грозненски района предприятера баьхка шофераш ба совхозе. Царна юкъе къаьстта хьинаре болх бу шофера Исмаилов Шамус.

Я. ЦУЕВ.

СУРТАШ ТIА: 1. Кхачина къаьстта овсаре болх беш вола шофер Исмаилов Шаму. 2. «Куларинский» - совхое хьажкIаш чуэцаш латт.

Автора сурташ.

ПОМИДОРАШ ЙОВШ ЛАТТ

ШАЛИНСКИ РАЙОНА «ЮЖНЫЙ» СОВХОЗА КХАШКА

Шалински района «Южный» яха совхоза коллектив укх шера планагIа пачхаьалкхенна 5700 тони бьцадаараш 3260 тони соми дIабала бохаш я. ХIаьта торонаш лаьрхIа а лаьрхIа укх шера пачхаьалкхенна бьцадаараш 6000 тонни сом 3500 тоннин дIабала дехкар тIа и шцар.

ХьатIакхьчар хьувкъам чуэца беза аь. Сиха чу а ийна планал дукхха совгIа а бехкар пачхаьалкхенга доалаш, нарсаш.

Соми, помидораши, хьалха кхача кабуци чуэца йолийр совхоза къахьегамхоша. Цигта шекбаьлар уж лаьрхIар, денна дош тIеххоачийде шоашта карагIдергхлараь. Хьувкъам кIезига ба кьина дацар из. ХIанз вьлча хIара гектарь тIара планаз шоаза дукхагIа а кхы совгIа я бьцадаараш чуда йиш йолаш да, помидораш — кхоала дукхагIа. ХIаьта шоай низах уж хIана ца тешар да чуэцаш бола хьувкъам дIабахь. бохха моттиг ца хилар. Цудукхь йолха а сина дIаяхосса езаш хилар дукха кха йоаццаш чуийцаш бIаь тонн совгIа кабуц. хIанз хIара дийнахьа хьаьхкавул тIехьагIа дIаихьа моттиг йоацаш йоаш латт втташ тонн помидораш.

— Фу бахьан долаш нийсденнад из? — хаттар дир аз совхоза директорага Визирханов Алимпашийта.

— Машинаш шортта я. Чуийца бьцадаараш дIакухьаш тха боахаме йолчарел совгIа «Госкомсельхозтехника» Веденски района предприятера 15 машин я тха боахаме болх беш. Кхоачамболаш ба нах а Совхоза болхлоел совгIа хIара дийнахьа тха боахаме болх беш хул юкъера лаьрхIача 1600—1800 саг. Царна юкъе ба Грознерча пхе школера. № 9 йолча профтехучилищера дешархой, промышленни предприятешкара, учрежденешкара болхлой. Берригача цу наха, сом ца лаьрхIача а, хIара дийнахьа чуэц 100 тонн совгIа помидораш. Царех эггара дикагIа елча а 60 тонн мара дIаяла вIеш тIехьдалаш тха консерваш еча заводеи мах беба организацешкен. ХIаьта 40 тони кхай тIа юс хIара дийнахьа.

Бакълув Визирханов Ия гучадаьлар деррига гIулакх техкача. Иштта, нахага йохна йиш йола дикагIъяраш хьа а херие вотIа золчарех шоай консервни цехе пульпа ю (лаьрхIа йолча агрегаташца ьйта помидораш). Ия цульповоз лхача бешашьа а етте Грознерча консервни заводе дIаьху. ДIахо пучах томатин сок йоккх. ХIара бешкв чу 3.5 тонн пульпа йода. ХIаьта уж 0 мара дIаэлац заводе. Ия хул 21 тонн.

Со цу боахаме хиннача дийнахьа 11 сахьат доьгаш а цIабахканза бар хьал харга биттапка ши сахьат даьлча бешкаш а нйша консерваш еча заводе дIабахя трактористаш. ТIехьагIа суьчадьлар дIайнхьа пульпа дIахьара боай аргIа тIаихачарга хьежаш завода коа наIерита хьалхишка латташ цар 9 сахьт дaькхадга.

Совхоза консервни цех а дийнахьен буги бIаь тонн помидораш аьта чакхъяха могаргдолаш. Цьабакхала дIаяхьа моттиг йоацадь по юкъера лаьрхIача 25 тонн мера чакхьаянкхац. Мах беба организацешта. совхоза кулгалхой дагтара тохабелча а. юкъера лаьрхIача 10 тонн мера помидораш дIаьиах.

Хьувкъам чуэцаш наха минита къахьег. цир байха хьалаш мел дика вIаштIехьдахид хьажа долх тхо.

Бьцадаараш деладу Шидаев Iусана кулгалду бригада. Шера план 690 йолаш. хIанале а 800 тонн совгIа помидораш ехнай цун коллективо пачхаьалкхенга.

Совхоза керттерча агрономица Алимсултанов Iусмана цуьнга бригадирица цхьана помидорий кхай юкъе довл тхо. ХIара нIотарга тIа кIезигагIа еле а биъ-ниъ килограмм хургйолаш помидораш йоахъ. дукхагIъяраш цIий а сина. цхьараш йоххалуш а латт.

— Кавтараш мукъагIа чу на лаш хIене йохкьбоьйт уь? — хаттор аз аз.

— Селхан цкъа помидораш лоькхь тIехбаьнаб укхаза нах. Кроига кхьвараш чуницача а уж дIаихьа моттиг йоацадь. хьаькхачарел кIезигагIа йохкалундь Витай цхьааращ чу а ца оаш. Цул совгIа хьайоахача хана оаха эггара дикагIа араш мара гул а'иц. Царех я хIара дийнахьа 10—15 тони кхай тIа юс дIаяхьа моттиг йоацаш. Ия бахьан долаш селхан хьувкъам чуэца новкъостал де Грознера баьхкача нахага аз дукха болх а байтанзар. — йоах Шидаев Iусама.

Кхай юкъе массехк моттиге гуш да хьалохьа яьча помидорий гувнаш. ТIадолх тхо царех цхьаннена. КIал ядараш йохкаяла а йоласина. мIаьд а ена я. Царех Iокхача хию тIоевдадаьд гонаьдара лаьтта. Шиъ ахи-кхоь тони хилаел я укхаза уаха помидораш.

— Дийнахьен буси йIехкача хIара тонна тIера юкъера лаьрхIача 250—300 килограмм помидораш эшаду. — йоах кертерча агронома.

Цу таьмара помидорин кхы а бис гуи ба кхай тIа. Ерригаш а лаьрхIача 13—14 тони помидораш я хьа а яьза йохкалуш латташ.

— Уж помидораш пульпа кийтьяра мара пайдана яц Iаьна. Тахан ахи гув мара берь, кхоана дIаньа моттиг йоацача помидорин ялх а ворхI а гув хила тараь. ХIаьта из мийсбалах яйтаг, хьагучох, укх бригада болхлой а ба. Ма хулла дикагIа хьувкъам яхьбе тIерташ кьальйита дедарс тз ца хила а метар. — аьлар гув бах гулъяь укхача помидораша де хIаза доацаш маьлхара ваха бIарахьежаш латтача Алимсултанова.

ВогIа деце, кхы дикагIа дацар бьцадаараш деладеча кхьга ялх бригадера гIулакхаш а.

Йоаца хилча довш латт совхозе бьцадаараш деладераша хьийта кьа. Лакхе дийца кхоачамбоанараш дIадоха оарнагIо бовла беза Шалински района а «Консерплодоовощ» объединене а кулгалхой.

Уж геттара сиха тоха ца той тIехьа хургда.

М. ХАМАТХАНОВ.

«ДЕРРИГАЧА БЕРИЙ МАЬРШАЧЕН ИРАЗЕЧЕН КХОАНЕННА ТIЕХЬАРЧА» ДЕРРИГДУНЕН КОНФЕРЕНЦЕГА

Деза доттагIий!

Дег тIара моарша дийт аз «Дерригача берий маьршачен иразечен кхоаненна тIехьарча» Дерригдунен конференце доакъошхошка. Шун конференце девизе хьалхие сийлахьа, гуманни, дерригача адамаша цIенача дег тIара лерхIар.

Бера шу чакхдаккхара хьакъехьа ьжа ООН-а решене лоархIам гу вайна эггара хьалха дунен сообществa уйла дукхача махкашка миллионаш дола берааш къела, моцала, лазарий хьалашка Iазац оаза долча къизача фактанта тIеэрвахарах. Дукха берии цIавкка а дьигIадак шшольни парта тIа, цар къахьегам къиза боацабу. Чотьль вартвоацаш дукха я фашистски, диктаторски режимаша довл деча махкашка, расизман апартеидан хьалашка дахача бераншера са готонаш.

Бераншара сагого йолча хана сатийна хила йиш яц дег цIена адамаш. Дукхьал цуьна тешал ду шун конференце балха юкъе дакъа лоацаш влиятельни общественни организацеш — профсоюзий, кхалнаьха, кагирхой, педагогийн дай-ноаной, юристий а лорий а, культура деятелий массови информаце средстваш объединенеш, хIаьта иштта ООН-ен пун специализированни учрежденейи вакилаш хилар: бераш дикагIа йола кхоане Iалашъяра юкъе хьинаре дакъа лаца гIерт массе тайпара политически низаш, организацеш, цунах лоархI цар шоай декхар.

Цхьабакъда, дукхьал дIаала деза: хIанзарча дунен реальносташ из декхар вай берий ирагIа йолча проблемах дIахоадаь къоастаде йиш йоацаш я. Алхха машара хьалашка мара вIаштIехьдаргдац кхуш доагIа ноахал массе оагIорахьара дегIаккхувалe, цуьна гармоничи кхеташ балеи образовании ялеи. Иразa берал бахьан долаш къовсам лоаттабар — из да цу цхьан ханна машар чIоагIбар, къамий кортамукъален халкъий кхерамзален лорар, герзаш кIезигдайта, гере дIадаккхийта гIертар. Из бахьан долаш хьинаре, дерригIа къонсам лоаттабу тха Советски пачхьалкхено ше хьахиннача хьалхарча денношкe a денз, хIаьта цу наькъа тIара тхо цIакхха доврг а дац!

Советски Союзе — бокъонаш бокъонца цхьатарра йолчен Iаьдал халкъа долчен мехка — привилегированни алхха цаI мара йоацa класс оал берех. «ДикагIа мел дар — бераштаI» — иштта да социалистически обществa вахара закон. СССР Конституце нанален бералей правовой гадамкха, моральнои материальнои цар оагIув хьалацa гаранти лу, бераши къонабераши массе оагIорахьара дегIабахнара дикагIдола хьалаш белгаду. Бераштa дикадар, ийсхо йолаш дар, къонахчал, къахьегамхара белам, патриотизм Iомае гIерт тхо. Тхона лов кхе а ихийна шоаш хьалъэтачул тIехьагIа доттагIала уж тешаме хулга, дунен тIарча берригача гражданашца дика лоалахой а болаш баха царна ховлга, моллагIча къамах бола а, цIена бос миччa бесса бале а нах лоархIаш уж хулга.

Бераш — вай белам, вай догдоахийла, вай кхоане. ДоккхагIдолча поахалаша адамлен къахьегамон хьалкъалон хьа мел кхелла хIама царга дIабе лургда, дIахо а кхолламий наькъагIа баха, машарен социальни прогрессен эстафета дIакхехьа цар вIаштIехьдалийтар дукха.

Вай вахара хIара шу берe цу а хина дIалотта деза!

Дерригдунен конференце берката болх бар а хIаьта цун доакъошхоша дерригача берий маьрша иразe кхоане бахьан долаш лоаттабеча къовсаме доккхий толамаш дахар а лов сона.

Л. БРЕЖНЕВ.

МАШАРИ БЕРИЙ ИРАЗИ БАХЬАН ДОЛАШ

Вахар дIадоалдеш долча наьхаа кхеал хьалхарча бехитонхамо, цун керта тIара сийрда сигале лорара низаш вIашагIтоха дага хилaро гулбаьб Москве «Дерригача берий маьршачен иразечи вахара тIехьарча» Дерригдунен конференце доакъошхой. 7 сентябре хьайийлай из Союзий цIен Колонни зале.

Гулбенняраша дIаьхдаIоараш а тохаш тIаийнар Дерригдунен конференцега новкъоста Л. И. Брежнева дахьийта моарша. Моарша Iодийшар КПСС ЦК Политбюро членала кандидата, СССР Министрий Совета Председатела хьалхарча заместитела. Дунен халкъашта юкъера бера шу СССР-е чакхдоаккхача комиссе председатела Н. А. Тихонова.

Конференце дакъа лоацарий цIерагIа цун президента Брауа Фрида дег тIара баркал аьлар Леонид Ильич Брежневна берал лорадеча болама боккхача лоархIаме лаь дег тIара дIайха моаршал дайтадах.

Конференце дакъа лоацараша дега гоам хинна тIайийцар ООН генеральни секретара Курт Вальдхайма дайта моаршал. из Iодийшар Дунен халкъашта юкъера бера шу чакхдаккхара гIулакха цун къаьстта вакил йолча Эстефания Альдаба-Лима.

ЮНЕСКО генеральни директора А. М. Мбоус дийнар берал лорадара проблемашта йолча цу дунен халкъашта юкъерча организаце гIулакхий керттерча лостамех.

Конференце доклад йир Браун Фридас. Вайна лов, аьлар по, деррига бераш машара хьалашка укхкIенеи дийнаш долаш хьалкхувалга. вайта царна долалургдолчех зикагIа дар долаш уж хулга. Вован вIашагIкхетар дукхьал цуьна хеташ вай.

Болх дIахо бу Дерригдунен конференце.

(ТАСС).

Нов. П. И. ГОЛЕЩИХИН Нохч - ГIалгIай АССР финансий министрала хьожаварах дола

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо содаш бу:

Нов. Голещихин Петр Иванович Нохч - ГIалгIай АССР финансий министрала хьожаве.

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный
1979 шу. 7 сентябрь

СОВГIАТАШ — КОСМОСА ТУРПАЛАШТА

Космос тохкачи карасравтен керда сийрда оагIув хьайийлай, Советски космонавтaша В. А. Ляхова и Н. В. Рюмина толаме чакхдаьккхад 175 ден-буйсан космически никъ белга.

7 сентябре Кремле КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Л. И. Брежнева космоса турпалашта Советски Союза совгIаташ дIаделар.

Зале бар новкъостий В. В. Гришин, А. А. Громыко, А. Н. Косыгин, К. У. Черненко, Г. А. Алиев, П. Н. Демичев, М. С. Соломенцев, Н. А. Тихонов, И. В. Капитонов, В. И. Долгих, М. В. Зимянин, М. С. Горбачев, хIаьта иштта КПСС ЦК Генеральни секретара помощник А. М. Александров, КПСС ЦК Отдела заведующи И. Д. Сербин, СССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь М. П. Георгадзе, Ю. А. Гагарина цIерагIча космонавташ кийчбеча Центра начальника заместитель авиаце инарал-майор А. А. Леонов.

СовгIаташ дIалуш нов. Л. И. Брежнева къамаьл дир.

СовгIат дIаэцаш В. А. Ляхова дег тIара баркал аьлар КПСС Центральни Комитета, СССР Лакхехьарча Совета Президиума, Леонид Ильич Брежнева шийна чхтта боккха тешам боларах. «Салют-6» — «Союз» яхача Iилма - тохкама комплекса борта тIа баьча болха лакха мах барах.

Цул тIехьагIа къамаьл дир В. В. Рюмина.

Советски космонавтикана парте хьалхашка оттадаь декхараш тешаме кхоачашдара деррига низаш, знанеш, опыт дIалургья, аьлар къамаьлаш дьраша.

Цар даь къамаьлаш дIаьхдаь тIоараш детташ тIаийнар гулбеннараша.

«Салют-6» — «Союз» яхача Iилма - тохкама экипажо Леонид Ильич Брежневна делар цIаккха ца баьча тайпара бIаьха никъ беча хана даьхача фотографей альбом.

(ТАСС).

Новкъоста Г. А. Алиевна совгIат далар

6 сентябре Кремле КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Л. И. Брежнева Ленина ордени Социалистически Къахьегама Турпала «Марси Жlови» яха Дошо медали дIаелар КПСС ЦК Политбюро членала кандидата, Азербайджана Компарте ЦК хьалхарча секретаря Г. А. Алиевна.

Зале бар новкъостий В. В. Гришин, А. А. Громыко, А. Н. Косыгин, Г. В. Романов, М. А. Суслов, К. У. Черненко, П. Н. Демичев, В. В. Кузнецов, Ш. Р. Рашидов, М. С. Соломенцев, Н. А. Тихонов, И. В. Капитонов, В. И. Долгих, М. В. Зимянин, М. С. Горбачев, хIаьта иштта КПСС ЦК Генеральни секретара помощникаш А. М. Александрови А. И. Блатови, СССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь М. П. Георгадзе.

СовгIат дIалуш нов. Л. И. Брежнева къамаьл дир.

Л. И. Брежнева даь къамаьл

Веза Гейдар Алиевич!

Азербайджана Компарте ЦК хьалхара секретарь волаш Iа даьр Даьхен эггара доккхагIа доза совгIат даларца белгалдаьккхад: Ленина ордени «Марси Жlови» яха Дошо медали луш Хьона еннай Социалистически Къахьегама Турпала цIи.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указа тIа малар «халкъа боахам дегIабовлабара общественни производства эффективность лакхъяра пачхаьалкхенга ерригa юртбоахама продукташ йохкара планаши социалистически декхараши хIара шера тIеххоачашдеlга Iалашдара парте XXV съезда решенеш толаме кхоачашъяра коммунисташи республики берригa къахьегамхойи оарцагIбоахача боккха организаторски политически болх барах» совгIат деннад Хьона.

Формулировка ше хьагойт совгIат далар доккхеи кIоаргеи маIан долаш хилар. Iа, Гейдар Алиевич, хьинареи толамеи болх барах денна цIи Iеш. из совгIат деннад берригача коммунисташта, советски Азербайджана берригача къахьегамхошта парте лоархIамегIа йола решенеш кхоачашъеча, шоай республика массе оагIорахьара дегIайоалаеча, вай ерригача советски Даьхен гаилаши низи чIоагIбеча нирагIдьнна дикка доккхий хIамаш белгал а доахаш.

Цудухьа сона хетаргахьа, Хьона совгIат далар Азербайджана берригача къахьегамхоша шоай къахьегама коталоннйи толамнйи мах бар санна рьла хинна тIаэцаргда.

Цхьабакъда, дукхача никъа творчески низаш, уж бокъонца эффективни хилийтара, говза вIаштIехьдахеи ниййса кулгалдеи деза. Парте халкъон тешам беннача кулгалхоех дукха хIама тийша да хIаьта царгара дукха хIама дIа а дех.

Наха хьалхашка латтача декхарий маIанн уж кхоачашдара дикагIа дола низ лаьшин шьера в уж дикагIа кхетаргболча тайпара а дIадовзийта деза.

Наьха хьашташ, дагадараш, торонаш йовза декхарийла ба уж. Ленина партеи советски халкъон шийна хьалхашка оттадаь де лерхIараш доккхийи сийлахьеи хиларах йола уйла цар дегашка чуйоссае хоаш хила беза уж.

Организатора талант долаш болх тIатIертташ деррагIен корта болашен доагIар хьодехаши беш хила беза уж.

Дега тоам а хулуш ала йиш я Iа, Гейдар Алиевич, Азербайджана Компарте ЦКана керте латташ даьккхача итт шера коммунисташ кулгалхочун халанза ярглоаца овзалаш тешшаме гойтаьйна. Азербайджана къахьегамхошта дика а тешачеча а карагIдьнна лоаьцарашта доккха дакъа юкъедихьад Iа. хIаьта кIезига хIама дац долаш дола кхоачамбоацараш дIададарна.

Иштта (1964 ш.) Пленум хиннaчул тIехьагIа даьннача 15 шерах. Из хан-юкъ белгалъяьлар советски обществa вахаре КПСС кулгалдара лоархIам дIахо а гIйбаларца, вай мехкен партен корта бола а творчески а хьал чIоагIдаларца, дукхача къамех латтача вай пачхаьалкхен халкъий доттагIала вошали чIоагIдаларца, вай Даьхен экономически потенциали оборонни низи айбаларца, Советски Союза дунен халкъашта юкъера позицеш чIоагIъяларца, машара, кхоххам кIаьдбара тIехьа деррагIа къовсам лоаттабарца.

Цигара хьадоагIа совгIат далар. Дала а доагIаш совгIат далар, Гейдар Алиевич. Из дIалуш аз укхаза гулбеннача новкъостий цIерагIа а айса а дег тIара даькъала вувц Хьо, хIаьта могашмаьрша волаш партеи халкъая чIоагIа эшача Хьа балха тIа керда толамаш дахар а лов.

Нов. Г. А. Алиева жоп луш къамаьл дир.

Г. А. Алиева даь къамаьл

Веза Леонид Ильич!

Деза новкъостий!

ЧIоагIа гIоаваьнеи дог тохаденнеи волаш хьаэц аз сийлахь-доккхача Ленина цIи лелаю ордени, «Марси Жlови» яха Дошо медаль, боарам боаццаш чIоагIеи дег тIареи баркал оал аз хьийгача къина нохал лакха мах барах, Iа, Леонид Ильич, дIайха, безаме дешаш аларах.

Из совгIат бIарчча а дизза а хьамсарча Коммунистически партена деннар санна, КПСС XXV съезда решенеш кхоачашъеча Азербайджана партийни организаце, республика берригача къахьегамхоша даьчун лакх мах бар санна, партеи правительстваи Азербайджана халкъа, ма республика дас санна а цхьаддаш а керда йоакхо яр санна лерхI аз.

Азербайджана къахьегамхой толамаш советски халкъа карагIдувлача сийлахь-доккхача хIамай, вай мохк коммунизмага дIахьалхашкахьа ахара дакъа да. Цу наькъа тIа лоархIамегIа дола хIама хилар КПСС ЦК октябрьски (1964 ш.) Пленум хинначул тIехьагIа даьннача 15 шерах. Из хан-юкъ белгалъяьлар советски обществa вахаре КПСС кулгалдара лоархIам дIахо а гIйбаларца, вай мехкен партен корта бола а творчески а хьал чIоагIдаларца, дукхача къамех латтача вай пачхаьалкхен халкъий доттагIала вошали чIоагIдаларца, вай Даьхен экономически потенциали оборонни низи айбаларца, Советски Союза дунен халкъашта юкъера позицеш чIоагIъяларца, машара, кхоххам кIаьдбара тIехьа деррагIа къовсам лоаттабарца.

Советски наха дика хов парте ленински Центральни Комитето, новкъост Л. И. Брежнев керте латтача ЦК Политбюрос беркате къахьегарах, коллективни хьакъалах из дерриго хьахиннилга. Из деррига деча къаьстта доккха дакъа кхоач тохкамах чакхваьннича вай парте лидерага, сийлахь-доккха ленински гIулакх тешшаме дIахохьош волча Леонид Ильич Брежневга, сага болча аьттона. лаьттан тIа машар хилийтар дукха, коммунизма идеалаш котъяхар дукха кIаьд ца луш къахьегар бахьанце дерригача советски халкъа дукха веза из, цун сий в ду, лоархIа я лоарI дерригача дунен тIа.

Сона доккха сий да ЦК Политбюрона юкъе хилар, Iа, веза Леонид Ильич, кулгалдеш къахьегар а боккъонца долча ленински хьехаре болх бо Iомавалар а. Iа дег тIара даьча хьехамаша кхы а айду тха бехктохкам партийни организацеа, Азербайджана берригача къахьегамхошта йоккха стимули новкъостали да из 1979 шера планаши социалистически декхараши, хIаьта бIарча иттлагIа пятилетка кхоачашъяра тIехьа лоаттабеча къовсаме.

КПСС ЦК-на, ЦК Политбюрона, СССР Лакхехьарча Совета Президиума, Советски правительствана, Хьона, веза Леонид Ильич, дIахайт аз сайх бенна тешам практически балхаца, сай дерригача вахарца кхоачашбара низи хьинари кхоерг ца хилар.

* * *

Зале гулбеннараша Даьхен доккха совгIат даларда даькъала вийцар новкъост Г. А. Алиев. Из могаш-маьрша хилар, Коммунистически партеи советски халкъан дукха беча балха тIа цо дIахо а толамаш дахар ловш лоаца баькхар.

ИНТЕРНАЦИОНАЛЬНИ ДОТТАГӀАЛ ЧӀОАГӀДЕШ

ДОТТАГӀЛЕН БУВЗАМАШ ШЕРЛУ

Адамлен исторе керда зама — социализм хьахилара зама дӏайолайир Сийлахьбоккхача Октябро. Дерригача дунен тӏарча къахьегамхоша шоай дулхах-цӏийх дола хӏама санна тӏанийцар из. Цу шерашка хьахилар советски халкъои дунен халкъашта юкъерча болхлой классои шоайла вӏаши хьаллацар.

Ленина васкеташта тешаме йолча вай республика болхлой класси доккха новкъостал а дир чӏоагӀа хьал а лаьцар дунен халкъашта юкъера пролетариат. Доазол дехьарча пролетариата экономически политически боккъонашта тӏехьа лоаттабаь къовсам моральни материальни хьаллийцаб.

Масала, 1923 шера Германе рурски болхлой забастовка хиннача хана союзий пленумашкеи конференцешкеи грозненски предприятей болхлоша лаьрхӀар цемелкит болхлошта новкъостал де. Шоаш халача хьал тӏа болаше 4,5 эзар сом дошо ахча дахьийтар.

Тӏехьагӏо ингалсий пролетариата юкъара забастовка хиина 1926 шера английски горнякий стачка хилча классагара шоай новкъостий хьаллаьцар Грозне болхлоша. Цу событена хетаьнча митинге даьха лоацаш хинарапа ялора: — «Оаха, города Грозне болхлоши гӏулакхерча вахеи, забастовка еча английски новкъосташка дӀахайт тхоаш царца долга. Оаха моральни санна материально а новкъостал дергда английски пролетариата.

Цунна цхьана английски новкъостий оаха тӏахьех дунен капиталаца дӀаболабаь къовсам кхы тӏехьашкахьа ца доклаш дӏибахьа».

Предприятешка чакхъюлар солидарноста митингаш, забастовкашта ахча гулдора. Английски горнякашта дӀадахьийтар 74 эзар сом совгӀа. ХӀаьта 1926 шера октябрь бутт болалуш Грозне еи английски болхлой делегаци дукха беза вежарий санна тӏанийцар. Делегаце членаш хилар промыслашкеи заводашкеи болхлошца вӀашагӀбеттабелар. Городской митинге къамаьл деш делегаце члена, 30 шу стаж йолча шахтера Бранча аьлар: «Шоана баркал аля аьниэ тӀадиллад сона. Оаш дукха нах бовчари баькар, СССР-е дахкарах дуккача хӀамах кхийтар тхо. ЦӀалахача, тхоаш набахта чудохке а цох массанена дӀадувцаргда оаха».

1936 шера Испане граждански тӀом лаьттача хана испански халкъа дикка моральни материальни новкъостал дир республика къахьегамхоша. Электротока болхлошен гӀулакхерча нахеи Испане Халкъа фронта кулгалхой цӀерагӀа йздора: «СССР къахьегамхой тешаш ба Испане Халкъа фронтан кун правительстваней военно-фашистски гӀаьрхой юда тоха могархӀарахи Испанех фашизма мохи хури ца хиларахи. Солидарность хилар бахьане бетта доаккхача алапех цхьа процент фашизмана духьала къовсам лоаттабераш дӀадайт оаха».

Дунен тӀа эгара хьалхарча болхлоии ахархойи социалистически пачхьалкхено доахача толамаша дерригача мехкашкарча къахьегамхой безам вай мехка тӀаувзар. Из къаьгга хьагойт СССР-е Ӏалаьмате дукха доазол дехьарча болхлой делегацеш ахаро. Укх хулар заводашка, фабрикашка, мехкдаьтта промыслашка. Цар дакъа а лоацаш предприятеца чакхъюлар собранеш, дагардар гуччахьа дӀа-юха оалар болхлошца къамаьлаш деча хана.

СССР-е кӀеззига мара ха ца йоаккхе а доазол дехарча делегаташа къетадоро буржуазии пропаганда хари лувлга. Царна массанахьа бӀаргагора социализм хьалъяьш доахача советски болхлой къахьегама хьинар.

1925 шера 1 августе Грозне ера болхлой делегаци, из хилар Кердачен Къаьнаьчен промыслашка, мехкдаьтта чакхдоахача заводашка. Грозне хиннача болхлой йоккхача митинге къамаьл деш металлиста Отто Рихтера аьлар: «Шуцига доаллар фуд хацар тхона. Буржуазии пресса ядарах маро хацар, хӀаьта говза оаш бувцачи цох тхо тешаш дацар. ЙорхӀ шера шоана карагӀдаьннаьо вецдаьхад тхо. Капиталисташа юхейита къаьна машинаш, хо цӀенош бӀаргадайнад тхона шуцига. Вакъда, тхона дайра къаьнца дар доха а деш оаш кердадар хьа миша ду. Тхо цӀадахача Германе болхлошта шоах дола баькъдар дӀадувцаргда оаха».

Къаьстта чӀоагӀа доттагӀлеи гӀулакхаш тосседенадар грозненски пролетариато шефство лелаяьча Берлино-Браденбургски организаце. Цӏеча фронтовикий союзаца. Грозне дукхаза хиннаб цу организаце кулгалхой Ганс Ендрецкии Вилли Леови, цу союза мугӀарера членаш. Юха цӏабахачул тӏехьагӀа цар дӀадувцар Грозне а Нохчий автономни областа а къахьегамхой толамех. Цу дерригено советски къахьегамхой доазол дехьарча болхлойи вежарашка доттагӀал чӀоагӀдора, пролетарски интернационализма уйлаяца кхетам лора.

1931 шера «Юманите» газета редактор Вайан Кутюрье керте лаьтта доазол дехьарча пролетарски йоазонхой группа вай республике ярах интернациональни доттагӀлен доккха цӏей хилар. Массанахьа хьажа а хьежа шоаш цӏеболхаш делегаце членаша Нохчий автономни областа болхлошкеи ахархошкеи яздаьча письмо тӏа йдахар: «Мехкдаьтта промышленноста, коллективизаце, культурни балха тӀехь Нохчий областа территоре тӏа хиннача социалистически хувцамоша гӀаддитача оаха доши ду Америка, Германе, Венгре, Франце болхлошка цох хоам бе...».

Шераш дӀаихад. ТӀахьи Болгаре, Куба, Германски Демократически Республика, социалистически Вьетнами къахьегамхошца дукха доттагӀлен бувзамаш леладу вай республика къахьегамхоша.

Боккъонца дола доттагӀлен гӀулакхаш леладу Венгерски Халкъа Республика Комаромски областа къахьегамхошца. 1971 шера октябрь бетта советско-венгерски доттагӀлен Обществан Нохч-ГӀалгӀай отделени вӀашагӀъеллачи денз вошал тессача областий вакалашта юкъера бувзамаш геттара чӀоагӀденнад.

Комаромски областе хиннай КПСС Нохч-ГӀалгӀай обкома секретараш нш. А. В. Власов, М. А. Дорохов, М. О. Бузуртанов, хӀаьта ишта парте обкома бюро членаш НГӀАССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. Х. Боков, республика Министрий Совета председатель М. А. Неримов керте лаьтта делегацеш. ВНР уж вӀашагӀъетталонай партийни боахамеи активаца, Комаромски областа къахьегамхошца.

1976 шера Нохч-ГӀалгӀайчене хилар ВСРП Комаромски обкома хьалхара секретарь И. Мокри керте хиина партийни делегаци. Цо кӀоаргга Ӏомайир «ХӀара балха дешна — дикала Знак!» яхача девизагӀа социалистически ягь йоарижайра практика. Цу гӀулакхага хьожаш из хилар СССР 50 шу дизара Грозненски химически заводе, кхыча предприятешка, колхозашкеи совхозашкеи.

1978 шера вайцига ера Комаромски облисполкома председатель Иштван Кишш керте латта делегаци. Венгерски доттагӀий хьежар республика вахарга, халкъа депутатий Советий балха опытага. Уж хилар «Союзавтоматстром» объединене опытно-экспериментальни заводе, дуккхача боахамашка.

Къахьегама коллективашта юкъе юкъарчал доацаш бувзамаш эттачул тӏехьагӀа венгерски доттагӀаша кхы а кӀоаргагӀа Ӏомайир «ХӀара балха дешна — дикала Знак!» яхача девизагӀа социалистически ягь вӀаштӏехьаккхара опыт. Масала, 1977 шера март бетта Грозненски химзаводе хилар Комаромски мехкдаьтта чакхдоахача завода паркома секретарь Е. Сабо керте лаьтта делегаци.

Пайдане дар грозненски химикаш Комаромски мехкдаьтта чакхдоахача заводе хилар. Пхе дийнахьа уж хьежар цу коллективе балхага.

Ишта чӀоагӀлу кагирхошта юкъера доттагӀал а. ХӀинале Комаромски областера кхо бӀаь гаргга кагирхо хиннав вай республике. Уж миссел вайцигара баха хиннаб Комаромски областе. Вай доттагӀаша Ӏомайир военно-патриотически кхетам балара, кагирхошта хьехамча леладара опыт. Каникулаш йолча хана салаӀа пионерски отрядаш дӀа-юха ухийт.

Вай республике вӀашагӀъеллай бӀаь совгӀа интернациональни доттагӀала клуб, кест-кеста фотовыставкаш ю, социалистически Венгре дикагӀа хьания йовз хьакара конкурсаш ю, кхидола гӀулакхаш чакхдоах. Республикански газеташ тӀа дувц Комаромски областа къахьегамхой вахарах а балхах а.

В. САЙКО,
КПСС Нохч-ГӀалгӀай обкома инструктор.

Грозненски «Нефтехимзапчасть» яхача завода болхлоша шерра социалистически ягь йоаржаьй В. И. Ленин ваь 110 шу дузача денга дхе шера план кхоачашъяра. Цу нтье хьалхилаттачарех цаӀ ва пхелагӀча разряда токарь, коммунистически къахьегама ударник Валиулин Анатолий Агулевич. ХӀара сменагӀа нормаш 130—140 процент кхоачаш а еш, хӀанзлехьа пятилетка хьалхарча дагь шера задани дикка тӏехкхоачашъяьй цо. Ше кийчъю продукци дикеи тӏехдикеи мара ца хулийташ болх беш из хиларах ОТК болхлой тӀахьожам боацаш дӀайода цун продукци.

СУРТА ТӀА: токарь А. Валиулин.

И. ПЛИЕВА сурт.

РСФСР районни (городской) халкъа судий халкъа заседателаш хоржаш хиначи хоржамий итогаш

«РСФСР районни (городской) халкъа судий халкъа заседателаш хоржаш хоржамаш дара хьакъехьарча» 1979 шера 16 маерча РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума Указага хьежжа Российски Федераце автономни республикашка, крайка, областашка, 1979 шера июле—августе РСФСР районни (городской) халкъий судий халкъа заседателаш хоржаш хоржамаш хиниад.

Гражданий собранешка уж болх беш е бахаш болча моттигашка РСФСР ерригача районнии городскойи халкъа судашка 415.890 халкъа заседатель хержав.

Халкъа заседателалла хержарашта юкъе ба 53,4 процент болхлойи колхозхойи, 55,8 процент кхалнах, 43,3 процент КПСС членаши членалла кандидаташ, 32,8 процент бараш эгара хьалха халкъа заседателалла херна ба.

Халкъа заседателаш хоржаш хиина хоржамаш дика вӀаштӀехьдаьхи. РСФСР Конституцега, РСФСР судоустройства Законага хьежжа а РСФСР районни (городской) халкъа судаш харжара хьакъехьара Положени ларде лоацаши чакхдаьннад.

Халкъа заседателаш хоржаш хиннача хоржамий кампани чакхъяьлар политически къахьегамеи хьинар айдара. КПСС XXV съезда решенеш толаме чакхъяхара, итталагӀча пятилетка дигълагӀча шера планаши социалистически дехкараши кхочашдара хьале.

№ 17 ЙОЛА «АГИТАТОРА БЛОКНОТ»

«КПСС ЦК соцам чакхбоккхаргба вай!» — цу редакционни статьяца хьеллалу КПСС Нохч-ГӀалгӀай обкома пропагандан агитацеи отдела «Агитатора блокнота» аргӀанаро, 17-гӀа, номер. Цу тӀа оттаду КПСС обкома III пленума решенешкара хьадоагӀаш дола республике политически кхетам балара дерригa гӀулакх дӀахо аргадаьккха тоадира декхараш.

«Деза денош» яхача рубрикана вӀал хьаи болхлой Денца хетаяь КПСС обкома инструктора Д. Героева «СССР — эгара йоккхагӀа йола хьуи держава» яха статья а номер тӀа.

«Агитаце практика» яхача разделе а Октябрьски революце орден лелаеча «Красный молот» яхача машинаш еча завода парторганизаце агитаторе котельщика И. Рудакова «Хьинаречa балха кховчамаш» яха дӀаяздъаь беседа. Агитатора хьабоийт «Бовхама механизм дӀахо оргаяьккха тоярах а партийни пачхьалкхени органий декхарех а» бола КПСС Центральни Комитета соцам а «Планировани тоалра а боахама механизмо производства эффективности балха дикали лакхъяра еш йола воздействи чӀоагӀъяра а хьакъехьара» КПСС ЦК-ай СССР Министрий Советей соцам а, хьахьокх цу документий лоархӀам, къамаьл ду эффективности дикали лакхъяр духьа лоаттабеча къовсама пайда оацаза йолча тороний хьакъехьа.

Дунен халкъашта юкъерча темах дагь а «Исторе бирса урок» яха новкъостъа шу хьалхагӀа хьайнача дунен шоллагӀча тӀема урокаш юкъдаш йола исторически Ӏилмаш кандидата Л. Козлова статья.

Еншачун белам тӀагӀоргбо-лаш а «ЛоархӀамегӀара партийни документ чакхдоаккхалга» яхар санна йола материалаш (районни газетий оагӀонаш тӀара), 1980 шерара «Плаката» подписной изданеш.

ИДЕЙНО-КХЕТАМА БАЛХА — ХАДДАНЗА ТЕРКО

Зуламаш деча нахаца — лира къовсам

Советски Союза Коммунистически парте боккха теркам бу вай замах керда сег хьалкхевара, наха юкъера идейно-кхетама болх чӀоагӀбара. КӀоарга маӀан долаш а хьакъъал долаш а да идейно-кхетама болх чӀоагӀбелга, кхетама болх комплексно дӀабахьар.

Укх тӀехххьарча хано партен правительстван кепатеха аральхай кхетама болх чӀоагӀбара тӀахьехаш йола дукха керда решенеш законодательни акташ. Царех цаӀ ба «Идеологически, политико-кхетама болх дӀахо тоабарах» бола КПСС ЦК соцам.

Советий Ӏаьдал даьнача хана, вай баьччас В. И. Ленина аьхад: «Цхьа барт болаш, шоай лоӀамагӀа дог вӀена, революционни антузиазмаца вӀашагӀкхий тача болхлошен ахархошен жуликашца, тунеядцашца, хулиганашца лоаттабеча къовсамо мара йоаккхаргьяц котало цу нэкейисача. сий доацача капиталистически общества омалашца, цу адамех баькача цахацарa».

Партен правительствan хаддаза терко ю вай советски сага сий, хьал, торо чӀоагӀъяра, цун нравственни, коммунистически кхетам чӀоагӀбара. ХӀанз советски нах цӀаккха а ца баьхача тайпара дика бах. ХӀаьта а, вайна юкъе никсъу харцахьа лелараш, производственни болх бохабераш, къаман сий доадераш, цхьанна моттиге болха боацараш, къаракъаш мелараш, адамашта юкъе шовй сий доадераш, ишта кхыбола тӏехьабиса нах.

Масала, дукха ха йоаншаш МагӀалбикерча милице лаьца чувеллар МагӀалбике вах Нальгиев Хьусейна Ювсап. Дикка къаракъ а мелла цо шийн дезалца дов даьккхад. Из санна хӀама цо каст-каста леладу. ХӀанз дарбан-къахьегама профилакторе дарба дайта дӀавахийта кийчеш ва из.

Ишта къаракъ мелаш, шийн дезалга цӏе хьожаш, харцахьа лелаш хьавоагӀа МагӀалбике ваха Хутиев Хьусейна Илез. Дукха десал ба цун. Ялхаза судо ха теха кабахта а иаьллав из. ХӀаьта а, нах санна лерттӀа ваха хьакъъал дӀакхоачаш вац. Цунна милице тӀахьожам доаттабу. Болх а беш лерттӀа дӀаволавенна лел из хӀанз.

Харцахьа гӀулакхаш лелаеча нахи йоккха духьале ю вай советски наха, культурно, идейно, материально дегӀабахнара, вай советски халкъо хьалаьца эгара сий долашагӀа, врез долашагӀа бола коммунизм хьалъяра ииньъ дӀабахьара. Цу нахаца хаддаза къовсам лоаттабеза. Цу тайпара къовсам лоаттабеш, боккха болх бу МагӀалбикерча чурча гӀулакхий отдела болхлоша. Шоай балха тӀа цар кертера терко ю нулвме гӀулакхаш хьахулийташ дола хӀамаш хьагучадлахаш а дӀадоахаш а, зуламе тарлуш бола нах шовй ханнахьа учете оттабара, царца кхетама болх бара. Масала, из болх дика беш ва МагӀалбикерча чурча гӀулакхий отдела воккхагӀвола участкови инспектор милице капитан Дениев Харон Мурьевич. Цо ше цхьанне укх шера дарбан-къахьегама профилакторе къаракъ мелача наха дарба деча дӀавахийтав 18 саг. Ишта дика кхетама болх а бу цо кхыча харцахьа лелача нахаца а.

Цу тайпара дика болх беш бола болхлой дукха а ба тха отделе. Лоаттабе бежача тайпара цу харцахьа лелача нахаца лира къовсам лоаттабе алхха цхьан милице вӀаштӀехьа далац. Из вӀаштӀехь даргдар, вагахьа мо милице а сацна, дукхагӀа йолча общественни организацеш а, цар кулгалхоша, дукхача наха шоаш бахача а балха болча а из къовсам дӀахьаре. Царгаре бар боккха низ ба: новкъостий судаш, улични комитеташ, комсомольски оперативни отрядаш, дружиникаш, правопорядка опорни пункташ. Къахьегама коллективашкара профилактика советий хила еза гулаьаш деча нахаца гахадаш къовсам лоаттабеш. Сона аладов, районна цхьайолча организацешкарча профилактика советех лаьна. Царех дика болх беш, кхетама болх дика дӀахьош я МалгобекскИ УБР (совета председатель нов. Крестьянников Н. С.), «Малгобекнефть» НГДУ (нов. Н. М. Морева), трест «Малгобекмежрайгаз» (нов. И. Прудько), Малгобекски РСУ (нов. Б. Гаянев) кулгалдеш йола профилактика советаш.

Во болх бу цхьайолча организацешкарча профилактика советаша. Царех а «Малгобекский», «Советский», «Кавказ» яхача, М. Горьке цӀерагӀча колхозашкара а ишта кхыча городерча цхьайолча организацешкара а профилактика советаш. Цхьайолча предприятешкеи организацешкеи хӀанзалца вӀашагӀа ехкац советаш. ХӀара предприяте, организаце ба харцахьа лела нах, производственни дисциплина телхабераш, прогульщикаш, къаракъ мелараш, вӀагӀа шоай делал лерттӀа кхета ца бераш. Царца къовсам лоаттабе беза. ТӀаккха мара вӀаштӀехьдаргдац царгара кхы доккхагӀа дола во, зуламе гӀулакхаш ца дувлийта. Цу балха кертера уйла тӀаьххьита езилга кхы цӀаьхча а белгалдаьккхад укх шера апрель бетта кепатеха арабаьнача «Идеологически, политико-кхетама болх дӀахо тоабарах» болча КПСС ЦК соцам тӀа.

С. БАХМУРЗИЕВ,
Малгобекски ГОВД воккхагӀвола инспектор.

ИттлагӀча пятилетка задани В. И. Ленин ваь 110 шу дузача денга кхоачашъяра доккхий декхараш тӀанийцад Грозненски шасийни производственни объединене дуккхача болхлоша. Шерра социалистически ягь йоаржаьча царех дуккагӀбараш хӀана пятилетка тӀехххьарча шера чотах къахьегаш ба. Царех ба хӀамаш тега мотористкаш, коммунистически къахьегама ударникаш, кагирхой тьехамчаш З. А. Мальцагова, П. С. Цолоева, З. С. Агамерзоева, И. И. Гаман, В. С. Блудова, кхы дуккхабараш а. Цар кийчъю продукци пачхьалкхен дикала Знак йолаш я.

СУРТА ТӀА: (аьрдехьара аьттехьа) хӀамаш тега мотористкаш, З. Мальцагова, П. Цолоева, З. Агамерзоева, И. Гаман, В. Блудова тийгача кочага хьожаш ба.

И. ПЛИЕВА сурт.

НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ АССР ПРОМЫШЛЕННОСТО 1979 ШЕРА БАРХӀ БЕТТА ПЛАН КХОАЧАШЪЯРАХ ЙОЛА СВЕДЕНЕШ

(проценташца)

	Продукци мехкалъяккхара	Валови продукцегӀа	Къахьегама оасарле лаккъяра
Ерригача республике гӀоалла	101,6	100,1	100,4
Ленина орден лелаеча «Грознефть» производственни объединене	100,9	101	101
Грозненски ремонтно-механически заводо	102	104	104
Карабулакски химически реагентий заводо	102	102	102
«Севкавнефтегазпереработка» яхача производственни объединене	101	102	103
Лаьттан кӀаларча кӀоаргача йӀовхалах пайда ийбеча Къилбаседа-Кавказски управлене	111	107	107
«Грознефтеоргсинтез» Грозненски производственни объединене	100,5	99,4	99,4
Грозненски «Нефтехимчасть» яхача заводо	101	100,7	103
«Красный молот» заводо	100,5	100,6	103
Грозненски производственни «Оргтехника» объединенена чуйоагӀача «Электроприбор» заводо	101	100,9	100,8
Ӏилма - производственни объединене «Промавтоматика» опытни заводо	102	102	101
«Пищемаш» заводо	102	101	100,8
Гӏ. Ахриева цӀерагӀча «Электроинструмент» заводо	104	100,3	98
«Трансмаш» заводо	105	105	108
Электромеханически заводо	101	105	100,5
Гудермесски мединструментий заводо	104	98	96
Ацетонови заводо	108	104	104
«Грозэнерго» районни управлене	100,4	100,5	103
«Терек» яхача объединене	100,3	86	86
«Союзавтоматстром» ВНПО опытно - экспериментальни заводо	102	103	102
Радиотехнически заводо	101	100,0	108
Электроремонтни заводо	100,4	100,4	100,4
«Вторчермет» объединене	102	102	102
Цементни заводо	93	90	92
Грозненски аьшпбетонни конструкцей заводо	100,3	96	96
Нохч - ГӀалгӀай карьероуправлене	100,0	96	102
Грозненски ремонтно - механически предприяте	103	102	108
«Чечингсельстрой» треста аьшпбетонни конструкцей заводо	101	100,0	102
ГӀишлон материалий гӀишлон индустреи Аргунски комбинато	100,1	102	101
«Чечингушводстрой» гӀишлон управлене Аргунски аьшпбетонни изделей заводо	107	104	94
«Чечингушводстрой» гӀишлон управлене ремонтно-механически мастерске	100,0	100,0	87
Рудай йоаца материалаш йоахачеи чакхйоахачеи Карабулакски заводо	111	100,9	104
Хьун боахама управлене	105	107	96
«Автоспецоборудование» яхача опытно - экспериментальни заводо	104	104	107
Межкарьеро	104	104	100,9
Назрановски трикотажни фабрико	101	98	98
Производственни швейни объединене	103	100,1	100,5
Кога гӀирс беча фабрико	104	107	105
Грозненски тенарий даьтта доаккхача заводо	104	105	108
Шекар доаккхача заводо	117	101	101
Нохч - ГӀалгӀай производственни аграрно-промышленно - торгови «Консервплодоовощ» объединене	101	90	105
Духкомбинато	112	108	109
Шурий промышленноста объединене	103	104	103
«Чеченингушвино» объединене	104	100,4	100,8
Маьлха продуктай Нохч-ГӀалгӀай производственни управлене	105	106	102
Грозненски экспериментально - механически заводо	100,8	104	103
«Сельхозтехника» яхача республикански объединене	103	105	102
«Металлотары» яхача заводо	101	100,0	107
Протезно - ортопедически предприяте	104	100,0	100,0
БӀаргий са доацарий общество	101	101	102
Къорен мотт безеи барий общество	109	102	108
Издательствий, полиграфе, книжни торговле гӀулакхашта йолча управлене	103	108	107
«Чечингушстройматериалы» яхача производственни объединене	100,9	101	99,5
Кхачан промышленноста министерствос	106	104	103
Моттигерча промышленноста министерствос	100,9	96	99,0

НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ СТАТУПРАВЛЕНИ.

МЕХКДАЬТТАХОЙ ДИНАСТЕШ

Лисицкий Владимир Кириллович тӀом болабаллалца «Старогрознефть» тресте болх беш вар. Фашистски гӀоьрахой чухьийлхача хана ваи мехка маьлбузехьара доазонаш лорадеш вар из.

Са ца кходен, майра юастагӀоах латиш хиннав салте Лисицкий, контузи, масталь чоь лаьй цунна. Чоянаш кӀорг-дукха йийрачул тӀехьагӀа юха а тӀем тӀа хиннав из.

ТӀом чакхбаьлча Владимир Кириллович ше хьалха болх баьча предприяте юхавенав. ТӀема инвалид вале а, шийна дукха езача коллективах хӀанзалца къаьстанац. Шераш дӀаухар, контузи а чоянаш а хиэнийта хьайташ хилар дегӀа хьал. Дукха ха лоацаш балхара хьа а вайна салоӀаш ва тӀема, къахьегама ветеран.

Дас дӀадоладаь гӀулакх дӀахо хьоне ва цун воӀ Анатолий. «Грознефтегаз» управлене № 4 йолча газцехе слесарий-монтажникий бригадир а волаш Анатоле болх бу кастта 25 шу доал. Бригадо хӀара бетта 125—135 процент кхоачашъю план. Анатолий Владимирович укхаза хьалхийнав ала йиш я. Укхаза КПСС мутӀахрашка дӀанийцав из, боккхагӀа болча новкъосташкара лакха квалификаци караерзаьй. ХӀанз Анатолий Владимирович ше а ва цеха профсоюзни организацеи керте латташ.

Шийн даь а даь-даь а лоаргӀа воагӀа Анатоле воӀ Александр а. Итт класс яьккхачул тӀехьагӀа дас болх беча цехе вера Александр. Оператор а волаш дӀаболабир цо шийн болх. Болх а беш Грозненски мехкдаьтте институт чакхъяьккхар. ХӀанз лакхера образовани йола специалист газ дӀа-са екъача йоккхача станце мастер ва.

Александр а, да санна, цехе коммунисташа КПСС мутӀахрашка дӀанийцар. ХӀанз да а воӀ а коммунистически къахьегама ударник яха сийлен цӀи лелаш ба.

Мехкдаьттахой династи я ЗаругаевгӀар яр а. Заругаев Валентин Германович а цун воӀ Валерий а шаккхе коммунист а коммунистически къахьегама ударник а ва. Да кулгалдеш ва № 2 йолча газцеха. Управлене яз коммунистически къахьегама цех яха сийлен цӀи лелаеш. № 4 йолча газцехе мастер а волаш ишта хьинаре къахьегаш ва цун воӀ а.

Пятилетка дигълагӀча шера «Грознефтегаз» управлене планал тӀех 38 эзар кубически метр мехкдаьттана хьайоагӀа газ яьккхай. 8100 тонн стабильни доаца бензин а даьккхад. совгӀа йола продукци йохкарах хьакхина пайда 138 эзар сом да.

Газовикашца дайхача толамех кӀеззига дакъа даллац Лисицкие, Заругаева династей.

Старогрозненски бурув деттача управлене болх беш ва Коростелев а цун воӀ а. Цу шинне а хьинаре болх бу К. М. Ковалева кулгалдеча комсомольско - кагирхой бригаде № 227 йолча буровой тӀа уж сменни мастераш ба.

Коростелев Василий Николаевича ФЗО яьккхачул тӀехьагӀа бурув детта болийло а волаш дӀаболабаьб шийн болх. Цун лерагӀа воагӀа воӀ Анатолий а. Шаккхе а коммунисташ а болаш белгалбаьнна хьинаре къахьегаш ба. Цар болх бу бригада № 707 йолча скважина бурув теха а аьнна, № 227 йолча скважина бурув тохаш лиинай хӀенэалца. Цуя кӀоаргал 6500 метр хила езаш яр. Шин шера гаргга болх баьб цар из скважина йоаккхаш. Бухсоцшаш лаьрхӀача кӀоаргалга кхаьчар Коростелев Анатоле вахта. Из хилар укх шера 28 августа.

Коростелева династе болх беча Старогрозненски управленера буровикаш, лакха хьоькхамаш а доахаш, Владимир Ильич Ленин ваь 110 шу дизара сийна вахте латт.

А. ТИЩЕНКО.

ЛОАРХӀАМЕ ЛОСТАМ

БА КХАЛНАЬХА СОВЕТИЙ БОЛХ ЦӀЕНХАШТТА ТОАБЕЛГА

«Идеологически, политико-кхетама болх дӀахо тоабарах» болча КПСС ЦК соцам тӀа женсоветашта хьалхашка доккхий декхараш оттаду. Уж диззагӀа кхоачашдара шоай берригa болх тӀабераьбаь Малгобекски района учреждений, предприятий, совхозий женсоветаша. Кхалнаха юкъе бу идейно-кхетама болх тоабара дешаш дуниказа дийцад женсоветий председателийи цар заместителийи семинарашка, кхалнаьха конференцешка, женсоветий заседанешка.

Женсоветаша йоакхо ю кхалнех лоха марксистско - ленински мировоззрени, нравственни оамалаш йолаш хилийтара. Цу дерригe кхалнаьха хьинар дика айду, къахьегама эффективности дикаги лакхъю.

Района къахьегамхоша кхоачашьяй укх шера воркхӀ бетта плап. Из толам боаккхача шоашкара доагӀа дакъа лоац тха кхалнаха. Масала, районе дика йоазаш я ПМК-155 бригадир нов. Агиева, СМУ-2 штукатураш ий. Батраеваи Болгучеваи, «Малгобекнефть» НГДУ машинаьхъа цехьа болхло нов. Алдакова, Вознесенски газ чакхйоахача завода электромонтер нов. Пусенко, межрайгаза слесарь нов. Лихова, кхы дукха бараш а.

Из дац кхалнаха марксистско - ленински образовании кхетами балара деррига дешаш къоасталаь дальнад яхилга. Партийни, комсомольски просвещене, экономически образоване кружокаши школаши кхалнаьха юкъараобразовательни боарам теркал ца беш вӀашагӀъехкаш моттигаш хул. Цхьалхаха ца дешаш хӀанз а дукха кхалнах ба. Цу тайпара кхоачамбоацараш дикирпишкаш ера заводе, горбыткомбинате, «Советский», «Алханчуртский» комсий совхозашка, кхычахьа. Партийни организацеша цхьана укх дӀадахара оарцагӀйоала еза женсоветаш.

Тха районе 216 кхалсаг я лектор - общественник йолаш, хӀанта 150 — агитатори политинформатори. Кастъаста лекцеши беседаши ю Л. Барахоевас, Ф. Яндиевас, М. Чередниченкос, Т. Чуриловас, кхычар.

Тхо долча дика тӀулакх а хинна дӀаэттад района культпалхой, парте, комсомола, тӀемаи къахьегамаи ветеранаш, производстве хьалхадаттараш бахача нахаца вӀашагӀбетталуга. Эскаре болха хатирхой безбеш нанаьабоахилга, болхлой мугӀарашта юкъевахар белгалдоаккхилга. Из болх во лелабац «Малгобекнефть» НГДУ, бурув леттача балхий управлене, Вознесенски газ чакхйоахача завода коллективашка, СоагӀапчарча клубе.

Цхьабакъда кхалнахаца беза балха юкъе кхоачамбоацараш хӀанз а кӀезига дац. Тха районе моттигаш нийслу мехкарий удабеш, урдош доахаш, дукха истий кхувлаш, кхыдола дӀаяхача замах юхедиса вӀрча гӀулакхаш леладеш.

Масала, сесаги пхи бери хиннача Дашлакоев Мухьмада доккха урдув а дениа Парова Мадина йоалаир. Из бахьан долаш цуниа Малгобекски халкъа судо ха техар. Чувалла хи техар цхьаннахьа болх ца беш лийннача саг йоадаьча Медаров Руслана. 1959 шера СоагӀапчарча Галаева Ф. Озиева йогар саг йоалаяр юридически дӀаяз а дац. Цо даь ши бер доллаше 1963 шера Цечоева йоалабир. Цо даь кхы а ялх бер доллаше кхоалагӀа ере йигар. Из а бехктоххаме зоал судо. ХӀаьта 1959 шера дь Льянова шийна тхъаь итт шу доккхагӀволча Нальгиевга маьре яхар, цун сесаги 9 бери доллаше. Халахете а, цу тайпара масалаш кӀезига дац тха районе.

Къахьегамхошта идейни кхетам балара лоархӀаме дакъа да Ӏилман - атеистически пропаганда. Укхаза чӀоагӀа териам тӀабахийта беза хӀара кхалсагаца къаьст - къаьста атеистически болх бара. ХӀана аьлча, дика керте латтараш кхалнаха яргара хьалха влияни е гӀерт. хӀаьта кхалнех ма-бийнай къона тӀехье кхеераш. Цудухьа царна юкъе бу атеистически болх чӀоагӀбе доахарийла и женсоветаш. Цахалдаш йоакхо е еза кхалнаьха политически и юкъараобразовательни боарам айбара. Кхалнаха кхетам дуча дукха болх бе беззаш я керда обрядаши ритуалаши вахаре юкъехувлара вӀашагӀъехка советаш. Цар ца айха буввам лелабе беза женсоветаша.

«Идеологически, политико - кхетама болх дӀахо тоабарах» болча КПСС ЦК соцамо дӀадех культурно-сердалон болх эртабокхаш тоабелга, коммунистически идеалашта пропаганда яр дикагӀа вӀаштӀехьдоаккхилга, къахьегамхоштa кхетам балар творчески леладелга.

Укх шера нюкь бетта тиннача парте городской комитета пленуме дийцар «КПСС ЦК соцамта хьехьа политико - кхетама болх тоабарах» доль доаш. Из соцам кхоачашбара хоадам боллаш дола тӀулакхаш белгалдир. Цудухьа районе идеологически, политико - кхетама болх тоабеча хьинаре дакъе лаца деза женсоветаша. Цу хьакъехьа дийцар укх денешка районе хиннача женсоветий председателийи цар заместителийи семинаре.

И. БОЙКО,
районни женсовета член, «Знание» районни общество секретарь.

КЕРДАДАРЕХ ПАЙДА А ИЙБЕШ

«ТӀехьабусараш боацаш бе болх» ахача ростовчаний девизагӀа шерра социалистически яхь йоаржаьча Грознески маьхха комбината болхлоша тиламца кхоачашду пятилетка дьхлагӀча шера тӀаийна доккхий социалистически декхараш. Валови продукци арахецара бархӀ бетта плап хинал массехк дахьалха кхоачаш а яь, планагӀа лаьрхӀачул совгӀа цар арахийцай 75 эзар сом мах бола тайп-тайпара продукци. ХӀаьта заданел совгӀа маьхала лькха продукци 42 эзар сом мах болаш я. Къахьегама овсарпе лакхъярах кийчъяй планал совгӀа арахийнача продукцех дукхагӀъяр. Арахецача продукцега дӀабоала мах лохбарах производствана 5 эзар сома пайда баьб.

Ер шу доладеннача хана керда пхиь маьхка-булочни изделн арахецa дош декхадар комбината болхлоша. ХӀанз наха чӀоагӀа хоатташ дика дӀаэцаши и мокхарий модз а летташ еш йола булкингаш, рожа хьоарах ю столовии маьхк, дика чӀоракаш. Вож маьхка-булочни ши изделн а настта арахеца йолае лерхӀаш ба уж.

Кхом бараи хьурмат дерав тӀаийца социалистически декхараш а цикна тӀехкхоачадеш да. Шера итт тонн хьоар кходе дезача, ткъо тонн кходаьд. Шера 10 эзар киловатт-сахьат электроэнерги кхое лаьрхӀача духхьал воркхӀ бетта кхоьй 7 эзар гаргга киловатт-сахьат электроэнерги, кийс тонн гаргга условни доагор.

Ростовчаний инициативагӀа яьржача яхье дакъача толамий хан-ханнахьа итогаш а еш, уж массанева дӀайовзийт. Яхье котбаьнаркашта моральни материальни стимулировани ю. Къонача болхлошта, шоай нормаш низкъала кхоачашъеш бираштa тӀачӀоагӀбаьб балха боккха опыт йола къахьегама ветеранаш.

Цул совгӀа арахеца продукци дукхагӀеш дикагӀеш хилийтара, къахьегама овсарде лакхъяра укх шера дукха кердараш производствана юкъехкийлад укхаза. Вафельни цехе лаьттача къаьнача пийшка метта кердаир оттабй. Цо арахеца продукци дикагӀа хилийтарл совгӀа, цхьа тонн дукхагӀа продукци арахеца торо хулийт хӀара сменагӀа. Оборудованех биаза пайда ийбарах соахкарчул цаӀн ахк процент тӀаккхийттай фондоттдача. Бод хьувза цехашкарча къаьнача машинаьта метта кердараш отталрах дукха дикагӀа и укхаза кийчъю продукци. ЧӀоракаш дечa цехе а ший керда накаточни машина оттаяьй. Цо вӀаштӀехьдалийтад цу цехе арахеца продукци дикагӀеи дукхагӀеи хилийта. Уж мероприятеш чакхъяхарах соахкарчул дукха кӀезигагӀа а комбинате кийчъю маьхка-булочни изделеш эсала я яхаш уха рекламацеш, ийдархошкаре летъяш уха къхаташ.

Белгалъяьна дика яъа а хьеташ, пятилетка дьхлагӀча шера хадданза социалистически яхье хьалха латташ хьайоагӀа Мунаев Лема керте латтача № 1 йолча маькх ера заводеи Михайлова Ульяна Ивановнас кулгаладеча вафельни цехеи коллективаш. Цар эгтара хьалхарчарца рапорт делар бархӀ бетта план кхоачашъярах.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

Доазол дехьара

9 СЕНТЯБРЕ—35 ШУ ДОАЛ БОЛГАРЕ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕВОЛЮЦИ КОТЪЯЬННА

1944 шера 9 сентябре котъяьла йоаккхаш немецко-фашистски бӀунаш эпадеш Советски Эскар Балканашка кхачара хьалашна Болгаре социалистически революци яхлар. Из хилар болгарски халкъо ший Даьхе мукъаьлккара тӀехьа лоаттабаь турпала къовсам дика чакхбалар. Исторически лоацача хана мехка Ӏалаьмате доккхий хувцамаш хинпад, кхыча хьалашка цу гӀулакха бӀаьшераш эпа тарлора.

СУРТА ТӀА: Софии центре оттадаьд болгарски лаьтта Советски Эскаро яьнкхача йоккхача котолон сийна монумент. Цу тӀа ладаь да дешош: «Советски Эскара — кортамукъале яьнкхачоа беркал оалаш болгарски халкъагара».

БТА—ТАСС сурт.

СУРТА ТӀА: Советски Союзо техническа дакъа а лоацаш хьалаьча Кремиковски металлургически комбината цехе. Южнотрубни заводера (Никополь) советски инженер Ю. Н. Столяров (аьрдехьара шоллагӀавар) болгарски металлургашца цхьана.

В. СОБОЛЕВА сурт. ТАСС фотохроника.

ДОККХИЙ ХУВЦАМАШ

Болгарски халкъо тхъаь пхийттаалагӀа дезду шоай эггара сийрдагӀа дола цӀей—парагӀатон Ди, социалистически революце котален ди. Болгарски паччахьалкхе хьаььча хана дезз дальнача кхойтта бӀаь шераца ийсийта 35 шу кӀезига ха я. Баькъда, цу шерашка Болгаре материальни а культурни а масса йолча областашка хинна хувцамаш хинпадац революци яьлалехьа дӀахкача ерригача хана а.

Овлангара дезз хувцадевлла тӀа мехка сибат. ТӀехьабиса аграрни мохк хиннача цох хӀанз дика механизаци иь юрта боахами дегӀаеза промышленности йола паччахьалкхе хиннай. Даьхача толамех боккъонца хьахинар — къахьегамхой вахара боарам цахаддаш айлуш хилар — къаьгта белгалдоаь пайдаш дегӀаахара динамике. халкъа хьал-торо чӀоагӀа тоалларца, саг духоняо тоавалара. Образоване а культура а боарамга хьежача Болгаре деррига дунен тӀа хьалхарча моттигех цаӀ дӀалоац. Дукха да культура цӀенош, общественни библиотекаш.

Наьха образовани культурех дегӀаахаро, цул совгӀа дании лаккхлуча хьал-торою чӀоагӀа влияни ю болгарски къахьегамхой быта, кхы а лаккагӀа боарам тӀа йоакх из 35 шу хьалха кхе. нӀрча хинна болгарски юрташ, тахан города хьисапе, хӀанзара хьалаш, деррига кхоачамаш долаш, хоза я. Мехна къахьегамхошта салаӀара мел эша хьалаш хьадаьд.

Социализм хьалъеш дахача толамаша хьахьокх Болгарски коммунистически парте политика нийса йолга. ХӀара шер-шера цхьагӀо чӀоагӀ а еш, нах кхоталу БКП гонахьа. ДегӀаена социалистически общество хьаелта болгарски халкъа хьалхашка латтача декхарех эггара хьалхара дар да. Цу гӀулакхта Ӏилма - техническа революцеяа карагӀдьйнараш сихденна юкъехкувл промышленнa, юртбоахама производствана, гӀишлош еча. Социалистически демократи дании дегӀаххувлача хьалашка бу из боккха болх.

Тахан хӀара болгарина хоь социалистически революце котало яьккхачуд тӀехьагӀа даьр СЭВ мехкашна членашца цхьаьа гӀулакхаш леладаьдецаре, къаьстта а Советски Союзо гӀо-новкъостал даьдецаре хургдоацилга. НРБ арахьарча политика хара и деррига социалистически мехкашца айхха цхьаяа гӀулакхаш леладелга, эгтара хьалха Советски Союзаца а леладеш. Болгаро - советски доттагӀали цхьана леладу гӀулакхаш чӀоагӀделга а дӀахо дегӀаххувлилга а тха мехкарча хӀара гражданина дег тӀара доаш гӀулакх да.

Социалистически революце 35 шу дузаш болгарски къахьегамхоша еча итогаша тӀаьхех уж социализм хьалъеча кхы а толамаш [illegible].

Николай ГЕОРГИЕВ,
НРБ Халкъа собране председатела заместитель.

(София-пресс—АПН).

ДЕГӀАУХАЧА НАЬКЪАГӀА...

БКП ЦК СЕКРЕТАРИАТА ЧЛЕН, БОЛГАРО-СОВЕТСКИ ДОТТАГӀАЛА ДЕРРИГХАЛКЪА КОМИТЕТА ПРЕДСЕДАТЕЛЬ НАЧО ПАПАЗОВ.

Болгаре къахьегамхоша 1944 шера кислагӀча сентябре коммунистически парте кулгалца, Дай-мехка фронта байракха кӀал, Советски Эскаро — кортамукъале кхухьачо — хоадамболлаш гӀо а деш революци яьй. Из да мохк общественно-политически дегӀаахарах, капитализма вӀашдухьалейнаш мрьлларах, пролетарнота классови къовсам чӀоагӀбаларах хила а долгӀаш хьахина хӀама. ЧулоацаматӀа социалистически йолча цо, тха парте программа тӀа белгалдоаккхаш ма хиллара, дӀахо хьу Сийлахь йоккхача Октябрьски социалистически революце гӀулакх.

Халкъа Болгаре исторически лоацача хана дӀадаьккхар бӀаьш шерашка ше тӀехьайнса хилар, низ бола хӀанзара экономика хьаьй, цун лерда тӀа керда общественни отношенеш хӀа а кхоллаш. Социалистически демократе хьалашна мехка тоалу культура, тӀехь-тӀехьа лакхлу халкъа хьал-торо, хьахул керда тайпа социалистически саг.

Экономика дегӀаахара темпаш белгалдоаьхах, масала, укх тайпара хьокхам: аллха укх тӀехьарча итт шера хӀара шера 7,5 процент дукхагӀа хиннай мехка къамаи доход. 1978 шера промышленни производство 67-зза тӀехьльлар тӀом хьале хьалхарча 1939 шера боарамал. Шоай машиностроенеь де а доагӀаш доккха ду болгарашна. Тахан НРБ-ес доазол дехьа нокха дӀакхухьийт даймехка машинашцен технологеск кийчъаь бӀарча предприятеш. Цхьабакъда, укхаза карагӀдьннача кертерча хӀамаех я дукхагӀча дакъе Ӏилма - техническа прогресс хулийташ йола электронни машинаши автоматаши. Мехко хьаю ниттa Ӏалаьмате дукха электрически энергетически машинаш, метала хьокхеи кузнечно - прессовни станокаш, электрокараш, мотокараш электротельферашa. Юртбоахамен гӀишлошьечен жалаю тайп-тайпара машинаши приборашн. Цу тайпарча номенклатуро НРБ-ега йиш хилийтай СССР-ен кхыча социалистически мехкийн вахза йола торговн партнер а хинна дӀотта, ший изделеш ца дунен рынкера моттиг хьалаца.

Овлангара дезз эргалонаш хиннай экономика структуре а. Болгаре Халкъа Республика — юрта боахама кооперированни яра ленински плап СССР-а тӀехха творчески чакхъяьккха шоллагӀа мохк. Цо хьа а йийлла, ший тайпара, тха хьалашка аьттув болашагӀа хиларах тарра чӀоагӀйнр ахархошта кооперировани яра форма—лаьтташ леладу къахьегама кооперативни боахамаш. Из — Георгий Димитровна карагӀдаьна исторически хӀама, социализма теорешев практикаяж юкъедикка тха болгарски дакъа.

Аграрно - промышленни комплексаш а йолаш бола Болгаре хӀанзара юрта боахам — социалистически экономика чӀоагӀа пайдана дакъа. 1979 шера Къамаи аграрно - промышленни союз хьаярца керда перспективаш хьеллаенпай даькъа массе оагӀорахьара интенсификаци яра.

ДӀадахача 35 шера боарам боацаш чӀоагӀа лакхбенваб халкъо, къаьстта а кхиалхой, общеобразовательни культурни боарам. Цу гӀулакха боккхача лоархӀаме хиннай образовани эргалкхара шерра программа тӀаийна БКП ЦК июльски (1978 ш.) Пленум.

СихагӀча темпаша дегӀаух Ӏилма. Натахьа сипла революци котъялалехьа болх беш яла бӀаь гаргга саг а волаш массехк итташ Ӏилмаи учрежденеш мара мехка хиннаеце. хӀанз 450 совгӀча институтеи организацеи болх беш ва 26 эзар совгӀа Ӏилмахо. Цо НРБ-га йиш хулийт СЭВ-а членаш долча мехкашца цхьана деча Ӏилмани техническа балхашна эффективно дакъа лаца, къахьегам дунен халкъашта юкъе социалистически бекъача хьинаре доахьошхо хила.

Шерагара шу массала доал лакхлу дунси арахера социалистически Болгаре авторитет. Ший деррига 35 шерара истори хьа мел доагӀача хана мехко кӀаьд ца луш къовсам лоаттабу тӀека дуаьвле, машар чӀоагӀбар духьа, социальни прогресс бахьан долаш. КПСС XXIV съездо тӀеийцаи цун XXV съезде дегӀаноалаьяь машара программа тха программа а хинна дӀаэттай. НРБ ес деррагӀеи кхолламаш дараи чакхйоала политика тӀехь-тӀехьа дукхагӀча наха чеаю Балканашка. Европе. деррига дунен тӀа. БКП Х съезде ше къамаьл деш Л. И. Брежнева белгал ма даккхара. «ХӀанзара Болгари —из я суверенни паччахьалкхе, дунен халкъашта юкъерча вахара хьинаре доакъошхо, социалистически мехкийн хилиньийн вежарашка болча дезала цхьатарра бокъо йолаш сий деш йола член».

Социалистически Болгари массе оагӀорахьара дегӀаюкувла иш бола фактор, дукъ увза иза а хинна дӀаэттад дохаргдоаца болгаро-советски доттагӀал. Из кхотадаьд къовсамхой дуккхача ноахалий цӀийца, сийрдаьыьккхад вежарашка долча шиш халкъа эгтара сийрдагӀча уйлаша.

Новкъоста Тодор Живкова цкъа санна дукхаза а белгалдаьхад, массе оагӀорахьара СССР-аца дегӀала ахара тӀаерзаь БКП политика — иа политически уйлаша юкъейоалаьча субъективни идеех хьахинна хӀама дац, деррига дуне капитализмагара социализмага доалаш латтача хана дегӀаахара объективни лелами хьалхадаьккхаи цхьаьхха дича а хилайза дардоацар да. Иа да дунен халкъашта юкъе динамически бувзамаш леладара аьтту бола хьалаш хьахулийташ долча производительни низашта интернационализаци ярах, Ӏилма - техническа революци дегӀаярах логически хьахинна хӀама.

Вежарашха йолча Советски Союзо ший болча аьттон духьа доацаш новкъостал а даь НРБ-е хьалхьлй хӀанз мехка промышленни продукцех 80 процент гаргга хьаеш йола 330 доакха предприятии объекти. Карарча пятилетке хьаллеш латт кхы а 100 объект. Кердача лагӀа тӀа доалаш вӀдехалд вай мехкаша Ӏалмаи технически даькъе цхьана леладу гӀулакхаш. Укх белгалдоах цхьаьа деча тохкамаши хьестаеча чоалхаенча проблемаши вӀашагӀтеха Ӏилма-тохкамеи проектни коллективаш хьаро. Болгаро-советски доттагӀала тхьамаш тӀа а тайна Гагарин Юре леррагӀа космосе вахар эгтара хьалхара болгарски космонавт Георгий Иванов а.

НРБ-еси СССР-ои цхьана леладеш дола гӀулакхаш хадданза кӀоаргъеш хилар шаьра хьаьхокх товарообмена динамикои структурои. Укх тӀехкьарча ткъаь итт шера Советски Союзе йода болгарски экспорт кховзткъе цхьайттаза дукхагӀа хиннай, СССР-ера йоагӀа импорт — 33-зза. ЧӀоагӀа лоархӀаме да дӀа-хьа товараш лоаттадара структура хувцаялар. Масала, Советски Союзе йодача НРБ еррига экспорта юкъе промышленни изделена, кертерча даькъе машинашеи оборудованеи лоаца дакъа иттазза доккхагӀа хиннад. Карарча пхе шера кхы а кхоаза дукхагӀа хургья вӀахухьийта электронникаи электротехникаи изделеш цул хьалхагӀа дӀадахача пхе шерашца нисйича.

Болгаро - советски доттагӀал — вай халкъий эгтара дезагӀа дола рузкъа. Тха сррига общества социальни структурах доал из. Болгаре округаши городаши дегӀаял юг но Советски Союза республикашта, крайшта, областашта. Миллионий из вежарашха йола уйла дукъала даккха хӀама доацаш бакъъю Советски Союзаи Болгаренеи юкъерча гӀулакхаша. Л. И. Брежнева ма аллара, социалистически интернационализм чакхйоахаш йолча доллача хӀамочул дикагӀа хьахьокхаш хиларо.

Вай мехкашта юкъерча йохаргйоацача цхьоагӀон дог да КПСС-аи БКП-енеи юкъера айхха бувзамаш. Цудухьа хила ма доагӀара дола хӀама да дукха ха йоаццаш Леонид Ильич Брежневи Тодор Живкови Крыме вӀашагӀкхетар болгарски халкъо чӀоагӀа раьза хинна къобалдар. Цар тӀаийца решенеш тӀаерзаьй машара, социалистически содружество дӀахо чӀоагӀъяра, лаьттан тӀа маьршача вахара хьалаш Ӏалашдара.

(АПН).

НИЙСА НИКЪ ХЬЕХА СЕДКЪИЙ

Ӏалаьмате боккха лоархӀам болаш я сона Советски Союзи болгаро - советски доттагӀали. Болгарашта эрсий халкъ чӀоагӀа дезаш хилар дувцаш бера хана дезз хозаш хиннай со. Османски игах мохк кӀалхарбоаккхаш тха халкъо лоаттабаь тӀом дагабоагӀача са нанас хоза а хеташ дувцар тха юрт маьлли - тухи ийца накъа яхача эрсий бӀухоех.

Коммунистка хинна со дӀаоттара йоккха влияни яь Сийлахь - йоккхача Октябрьски социалистически революце. Цу хана со Карлово яхача городе гимназе деша ягӀар. Марксистски кружоке оаха Ӏомайора большевикий парте опыт, дешар Ленини бӀлхаш, сатувсар Болгаре халкъа Ӏаьдал ший бе а делла советски вежарашца цхьана царна улув дӀа а этта социализма накъагӀа гӀоргдолга хана гӀа.

Из котало бахьан долаш тӀом лоаттабеш хилар тхо. 1925 шера топаш тоха суд а яь тӀехьагӀа аллалца набахте лаьа аьнна из суд кийцанр сона. Набахте гаргарча нахахи доттагӀехи къоастадаь хинначa тхона из чӀоагӀа хало ла новкъостал дора Советий мехках бенна хиннача гешамо. Сона дагадоагӀа мел чӀоагӀа дукха эзар политзаключенни бараштa «Москва» яха болгарски пролетарски поэта Христо Смирненски Ӏалаьмате дика стихотворени. хӀаьта из массанена дагахьа хоира.

НелегальнагӀа наькъагӀа тхога набахта кхоачар Советски Союза вахарах йола информаци. ХӀаьта СССР-е тхо а дициацар. Тхона ховра МОПР — революционерашта новкъостал дара йолча Дунен халкъашта юкъерча организаце линегӀа доагӀаш дола новкъостал Советски Союзера ухилга. ХӀаьта из новкъостал бахьан долаш доккха баркал ала моттиг а горайоагӀар тхона. КъайлагӀа советски новкъосташка письмош ухийтар. Къамал догамаш тӀадолаш беррига безам тӀабахийта ега оаха иь изделеш Дунен халкъашта юкъерча кхалнаьха дийнахьа 8 марта советски кхалнаха йохьийтар оаха.

Тахан тхона, болгараштa, советски халкъацара доттагӀал — эгтара доккхагӀа дола карагӀдаьна хӀама да. Цо торо хулийт кӀаьд ца луш социализм хьалъяра ийнь хьийхача Советски мехка опыт Ӏомае.

Цкъа санна дукхаза хиннай со СССР-е, баькъда хӀанз а чӀоагӀа дог тохалуш дагадоагӀа сона болгарски делегацеца йолаш 1940 шера эгтара хьалха Дунен халкъашта юкъерча кхалнаьха демократически федераце совета сесс Москве се хиннa.

ХӀанз со пенсе тӀа я, баькъда советски новкъосташцара са бувзамаш хӀанз а долаш да. СССР са Даймохк санна са дега гарта болаш мохк ба.

Рада ТОДОРОВА,
1922 шера дензз БКП член.

(София—пресс—АПН).

СУРТА ТӀА: варненски дукъа кӀалхара яккхар набахта чубоахначa политзаключенни бараша къоабал дувц шоай Даьхе фашизма (1944 шу, 8 септябре).

София-пресс—ТАСС сурт.

КЕРДАЧА ЗАМАН ЮХЬИГ

9 СЕНТЯБРЕ 31 ШУ ДУЗ КОРЕЙСКИ ХАЛКЪА-ДЕМОКРАТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКА ХЬАХИННА

Агрессораш боха а баь, Советски Герзашцарча Низаша эггара доккхагӀа дакъа лаьцар вдамле фашистски унах мукъайоаккхача, де доагӀача тайпара кхоачашдир шоай интернациональни декхар, гитлеровски гӀаьрахосхи японски оккупантехи мукъалаьхар Европаи Азеи дукхача мехкий халкъаш.

Из сийлахьа имоси яхоачашъяра дерригa низаши средстваши оарцагӀъяха йийлар Советски Союза. Алхха Китайи Къилбаседа Кореи мукъайоакхача, масала, даькъа лаьцар 1,5 миллион советски бӀухочо.

ШоллагӀча дунен тӀем тӀа Советски Союзо котало яккхаро дукхача паччахьалкхений халкъаш реакционни режимех мукъадаьхар, Ӏаьдал шоай бе деллар, шоай кхела дай дир.

Малхбузерчеи Ицкинерчеи истори юхамачхьа довхарашa хьакхайкадеш ма хиллара, цу мехкашка керда общественни строй Советски Эскара низаца отта ца яьлга исторически хьахьокхад. «Социалистически революци кхычахьара хьатӀая а кхычар карйолла а йиш йолаш яц, — белгалдаьккхар 1960 шера ноябре Москве хиннача коммунистически болхлойи партей викалий Совещане Заявлене тӀа. — Из хьахул хӀара мохк чура дегӀабарах, цун социальни вӀашдухьаленаш геттара ирьяларах». Корее хиннача революцеи 1948 шера цун территоре тӀа халкъа-демократически паччахьалкхе хьаярои из ишта хилар тешавеш хьагойтар.

Шовзткъа шера гаргга японски империализмана кӀал лаьттар корейски халкъ. Баькъда, ший кортамукъаленна тӀехьа къовсам лоаттабеш дар из. 30-гӀа шерашка дӀадоладувл Корея денал долча патриоташа коммунистий хьалхленца партизански болам боаржабир. Низаш цхьатарра дацар, цудухьа японски оккупанташ тӀера Ӏонховса могаргдолаш дацар корейски халкъ.

Корейски халкъага вежарашха долча новкъостала кулг кховдадир Советски Союзо. 1945 шера августе, дунен шоллагӀа тӀом чакхбоаллаш, СССР Герзашцарча Низаша японски Квантунски эскар доха а даь, Къилбаседа Корея доазон тӀара японски гӀаьрахой лелхабир. Цу хана мехка къулбехьен даькъа тӀа кхаьчар американски бӀу.

Шоаш мукъабаьха советски бӀухой гӀадбаха тӀаийцар корейцаша. 17 миллион корейцо кулг а йадаь Советски Верховни Главнокомандованега дийтача письмо тӀа йоахар: «Ший дӀаьхача историе тухь Кореина дунихза бӀаргабайнаб моастагӀий бӀухой. Цар товраша боабаьб тха патриоташ, баха нах. Цар йоагаьй тха городаши юрташи. ХӀаьта алхха советски бӀухой мара бахкабац тхона кортамукъале яхьаш».

Корейски халкъа цӀаккха а дицлургдац советски бӀухой турпала гӀулакхаш нохало ноахалента дувцаш дахаргда уж, тамашийна фаьлгаш санна. ЦӀена Эскарпара боккха безам тӀатӀа совбоаккхаш».

Мохк мукъабаккхаро хьахилийтар корейски революци аьттув болча тайпара дегӀайоалаяра, боккъонца демократически паччахьалкхе хьаяра перспективаш. Къилбаседа Корее лоацача хана овлангара революционни хувцамаш хилар. ЧӀоагӀлора болхлой класса цхьоагӀо, лакхлора коммунистически парте сий. 1946 шера августе Коммунистически Кердача Къахьегамен партеш вӀашагӀа а кхийтта Къилбаседа Корея Къахьегама парти хьатнлар. ХӀаьта цох 1949 шера июнь бетта Къулбехьени Къилбаседени Къахьегама партей ЦК вӀашагӀтехача пленума решенегӀа хьахилар цаӀ йола Корея Къахьегама парти— болхлой классеи ахархойи авангард.

США доал деча гӀозараша империалистически политика чакхъяхар бахьанцо Корея шин даькъа йийкъа я. КНДР-а тӀагӀертта къовсам лоаттабу Къулбехьен Кореера американски бӀу арабаккхара, мохк демократически вӀашагӀтохара тӀехьа.

Корейски халкъо чӀоагӀа сий ду ше мукъадаккхара шоай синош дӀадениача советски нах. Цунна тешал ду паргӀатача Корея гражданаша дегӀача дуккхача памятникаша.

Василий МОРОЗОВ,
военни Ӏилмай кандидат, АПН военни обозреватель.

9 СЕНТЯБРЕ—ТАНКИСТИЙ ДИ

Художника В. Викторова плакат. «Плакат» яха издательство.

ТАСС фотохроника.

* * *

Ленина ордев лелаю Ленинградски военни округ. Сийленца нахъа йоагIа шоай цIейна Н-ски танкови дакъа лични состав. ДукхагIбола салтийн сержанташи классни специалисташ тIемон политически кийчош отличникаш хинна дIаяттаб. Тактически ученешкеи арахьа ечи занятешкеи бIехкий тIатеIа эргайкахаш тоаю шоай говзал, нареерзаю шоаех тийша шоашка дIаенна тIема техника.

СУРТА ТIА: партийни организаце секретарь, тIехдирача взвода командир вокхагIвола лейтенант Кронотов Евгений (аьрдехьарвар) тIехдикача экипажа командира шиккагIволча сержанта Борышев Николайна карара кара тела вымпел дIалуш вола.

Н. БЕРКЕТОВА сурт.

ТАСС фотохроника.

КЕРДА СТИХАШ

ОСМИЕВ Хьамзат

НАЬНА СЕРДАЛ

Даьна салаш ма хилларе.
БIарга белла пIелг
гургбоацаш.
Бийса сеала баьде яр.
Лампа йпар цIагIа йоагаш,
Баьъда, лампа ца йоаге а.
«Нана-цIагIа» со чуваьлча.
Малх хьежаш мо,
сийрдо яр.

Малхо санна са дог
хьоасташ,
Иштта аз цIа
сийрдадаьнхар
Цу чу яьгIа нана яр.
ВоI везача наьна дего.
Со цIаварах сов гIаддаха
Массе маза тохабенна,
Хьамокдаь сердал яр.

●

ГIА

ГIа дайнадар сона.
Ма хоза гIа дар из:
Пхийттар валанза
КIаьнк вар со юха а.
Малхо дIакхалхаьза
Уллача тхерагIа
Ши ког а берзана
Удар со юха а.
Лоамаша литтача
Сай ГIалме талгIеша.
Нанас цулг тьенхаш мо.
Хьестар со юха а.

ГIадваха, дог лоаваш.
Вургацах гIадж йича
Тхьувжага хьедаш мо.
Ког байга лувзабеш.
ГIозбаьнна са ши бIарг.
Деррига маьлха дир
Царна тIалатташ мо.
Сел сийрда хьежабеш
ДIакхийлар со гIано
Са берал ихийстача.
ДIакхийлар со гIано.
Массанахь кхоачавеш.

Да ма хьоздаьва цун.
Со сона а ваьнна,
Сол сиха дIадаьлар
Из сона дагна гIа!
Чамбаьнна валалехь.
Хьоггача со еутац
ДIатилар, тIехьийкьхар
Из со бер хиина ха.

●

АХИЛЬГОВ Микаил

ГIАЛГIАЙ ЙОIАГА

Хьо аз кагийча моаьца къувс,
ДегI тоерашта дуьнел
уттадош.
Хьо дуьнел уж сона
бусса бус,
Кулг хьенхаш чоаниш
ералеш.
Хьа хоза боикзача
мехко юоц.
Хьоца киесдурIболаш
седкъе бец.
Сона бетто биисан
фаьлгаш дуоц.
Цу фаьлгаш тIа е къол
хозагIа оц.
Со кийна ва хьо дамм
къувса.
Хьо бальан чура деикхе
сей дог.
Са захар дац хьо
йоацаш вусо.
Ва хоза зиза,—гIалгIай йоI!

БАРКАЛ ЛОРАШТА

Шин специальностагIа бола нах мара — эскаре гIулакх дераши лораши мара бац шоаш хержача балха шоаш мутIахьа хургхилара дув буаш.

Институт чакхйоаннахача хана наьха уналцIено лорелра шоаш мутIахьа хургхилара бяль дув къаьр ца беш хьабоагIа тха Нестеровски

стьницера лораш Бардин Владамирн Аксютенкэ Лидия. Уж шаккхе а сона дика бовз школе хьехархо а волаш айса царна хьийхандаь. ХIаьта тахан шоай знанеш, балха говзал кхо ца еш наьха уналцIено лораяра дIалу цар.

Дукха ха йоаццаш хала лазар а кийтта со цамогаш волча хана сога дика хьежар уж лораш а юкъера медицински балхахой а. Со когаш тIа оттавара деррига а дир цар. Цудухьа аз тахан дег тIара баркал ах В. Бардина, Л. Аксютенкова, М. Жидована, М. Базгиевна, Р. Медована. Со санна иштта дег тIара царна баркал яхаш дукха нах ба тха станице.

С. КОРАБЛИНОВ, хьехархо.

Редактора заместитель М. М. ХАМХОЕВ.

ДОТТАГIАЛ ЛЕЛАДУ ЛИТЕРАТУРАША

Чувашски болгарски литературашта юкъера бувзамаш шерлуш латт. Тахан чувашаша шоай наьна меттала деш Христо Ботева, Иван Вазова, Христо Радевске, Людмила Стояновай, Христо Смирненске, Никола Вапцарова, Ламара, Ангела Тодорова, Алеко Константинова, кхычар книжкаш. ХIанзалехьа чувашски меттала вьахкхай кховзткъе итт совгIча болгарски прозаикийн поэтийн произведенеш.

Шин аргIагIа вежарашка болча Болгаре а араьннии чувашски йоазонхой произведенеш. Царна юкъе я чувашски поэзе классика Константин Иванова «Нарспи» яха поэма. Педер Хузангая стихотворене сборник. Алексей Талвира «Бунески транта тIа» яха повесть. Николай Ильбекова «Iаьржа маьхк» яха роман, кхыяраш.

— Болгаре йоазонхой книжкаш эттара хьалха чувашски меттала даьхар ткъаь иттлагIча шерашка, — яхаш дувц Чуваше йоазонхой Совета правлене председатела Анатолий Емельянова.

— Бакъда, болгарски литература чувашски дешархочоа бокъонца довзанзар шовзткъе иттлагIча шерашка мара. Иштта, 1954 шера чувашски меттала арадаьлар «Болгарка» Иван Вазова книжка, 1957 шера арадаьлар «Болгарски дувцараш», кхы а цхьа шу, даьлча — «Дег тIара доаш» яха Ангел Тодорова стихай сборник. «Иллейи стихайи» сборник. Цул тIехьагIа арадаьлар «Болгарски поэзи» яха сборник «Iазапа вIал» яха Иван Вазова роман.

Вежарашка волча Болгаре литература Чуваше дIадовзийтар къаьстта доккха дакъа лаьцар республика халкъа поэта Педер Хузангайс.

ХIанз чувашски книжни издательство болгарски поэтий стихай керда сборник арахеца кийчлуш я. Цо йовзийтаргья вежарашка болча мехкарча 30 автора дикагIа йола произведенеш.

Петр СЫМКИН. (АПН).

БЕРАШ ЛОРАДАР— МАССАНЕ А ЮКЪАРА ГIУЛАКХ

«ХЬАЖАЛАШ — БЕРАШ» ЯХА ЕРРИГСОЮЗНИ РЕЙД ЧАКХЙОАКХ I СЕНТЯБРЕРА 30 СЕНТЯБРЕ КХАЧЧАЛЦА

Береш — вай яхара дезаш, вай кхоане. Уж хьалкхедар, лорадар — дIаранс йоакхо е елаш дола гIулакх а граждански декхар а. Бер автомобилa чаркхалта кIалдахар дер, эйв даькхар — массане а сагото я.

ХIара даси — наьзси шоай новкъосташца, доттагIашца леладе деза гIулакхаш хьеx шоай берашта, тешаме, къахьегам дукха безаш, культура йолаш хила Iомаду уж. Цхьабаькъда, наькъагIа леларa праьилаш берашa Iомаергйоaл гIулaкх де бицлу дай. ХIаьта эттара вхермегIа лар фуд аьлча — из да машинаш лелача наькъах дехьа боалача хаиа дай шоаш хIаман хьисап доацаш хилар. Цу тайпара бераш кхедорах йоккха сагото тIахоач. 1979 шера 8 бетта республика наькъашка бераш юкъе а долаш 93 хатар хиннад, хIаьта царех 10 бер дийнад, 76 бера чоьнаш яьй.

Дай-ноаной, шоай цIенна сагото гIанхатIалца хьежаш ма дагIа. Госавтоинспекци дIаял шуга, шоай берашца цхьана дехьа дуали уж шоаде тика гIа кинотеатре, библиотеке, спортмайдан тIа долхача хана дехьа дувлача машинаш лелача наькъех дIакхетале, бер кхерам боацаш улнах дехьа минита лархда, дIаэтта латтача машина тIехьашка хьалхашш мича гIоала дехьа дала деза, гарта кхаьча йоагIаш машин хилча ведда наькъал дехьа эккха гIорта хIама метаргвац. Берашца хьдама къамаьл деча хана уж кхераде ма гIерталаш: цу гIулакха кхерам ма гIоаза ца.

Массанена а дика хоьш да, наькъагIа лелара правилаша 14 шерага кхачанза дола бераш наькъашка гIолла хехка ца дола йтилга. Дукхьа берашта лаьрхIа хьалха майдашка, паркашка, бешамашка, стадновашка мара хехкадала мукъа дац царна. ХIаьта а, дуккхача дьаша - ноанош, из шоашта дика хоьшехьа а, хIаьнна е бийига велосипед эцар из мича хехкарга уйла е ца еш.

НаькъагIа лелача транспортага бераш лоза ца дайтара дукха хIама дулургдолош де дезаш ба берий дай-ноаной. ХIаьта а, къайле лц берашта дика, лерттIа, хаддеза наькъагIа лелара правилаш Iомаяра керттера дахьа кхоачар школа я. Из болх дIаболабе беза школера занятеш йолалуча хана. ХIаьта юкъ-юкъе баь ца а буташ, бIарчача шера хаддаьза бе а беза из. Из 10-сахьата программа я йолаш школе хьехилга хинна Iаи. цу гIулакха наькъьха сла наьъагIа лелара кхераламе темана хетаьь махсе тайпара викторинаш, утренникаш, сбораш, сурташ дехьа конкурсаш, сочиненеш, диктанташ, улицашка, берий автогородокe еш йола практически занятеш.

Цу тайппара, навкъа дисциплина вIхьагаш девина ноаноша хьехаргьа хIаьта школо шер я Iоаг1 а ергьа. ТIаьхха еттара дика хоьш хургда бераш наькъагIа лелара правилаш.

А. ЧЕКУШЕВ, В. ГОРИН.

ТЕЛЕВИДЕНИ

8 СЕНТЯБРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.30 — Iуйранара гимнастика.
9.05 — «Верасы» яхача вокально-инструментальни ансамбла выступлени.
9.35 — «Гонза хулгаю».
9.55 — «Дай — ноаной, шоана».
10.25 — Музейшкеи выставкашкеи гIолла. Ерригсоюзни художественни выставка. «Изобразительни искусствашпра физкультура а спорт а».
10.55 — «Iуйранара почта» яха музыкальни программа.
11.25 — «Кхерам боацаш дIа — яха лелар».
11.55 — Центральни телевиденей Ерригсоюзни радиой эрсий халкъа инструментий оркестра концерт.
12.45 — «Уналцlено». Iалманпопулярни программа.
13.30 — «Спортлото» тираж.
13.45 — «Дешарал гIо».
14.30 — Кердадараш.
14.45 — «СелаIаа». Халкъа творчества телевизионни программай кхоалагIа дунен халкъашта юкъера фестиваль ЧССР.
15.20 — Берашта — фильм. «Самукъане истори».
16.35 — Мультфильмай программа.
17.05 — «Дийнача хIамай дунен гIа».
18.05 — «Иллан-79».
18.30 — Болгарски халкъа къама дезача денга — хортамуьхален денга. Болгаре халкъа республики телевизене программа.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Руде право» яхача газета приз яккхара хоккеих йола дунен халкъашта юкъера турнир. СССР вIашагIтеха команда — Канада вIашагIтеха команда. Чехословакера передача. Ийсеьнача—кердадараш.

II ПРОГРАММА

9.00 — «Предостна яхача юртага товкам беш хьажар» яха документальни фильм.
9.20 — «Вай соммй беш».
9.30 — Советски иллей концерт.
10.20 — «Шахматни школа». Хьалхара передача.
10.50 — «Эрсий къамаьл».
11.20 — «Со — «Сибирь» яха атомоход» яха телевизионни документальни фильм.
11.50 — «Наьна школа».
12.20 — «Хьа долий тел яха кила?», Парикмахерий дунен къахьашта юкъерча конкурсах котало яьккхаршна кагархой вIашагIкхетар.
14.20 — Арене пхьаза вIашагIкхетар», Цирковой программа.
14.45 — «Iалмаш вахар».
14.55 — «Телестадион».
15.30 — Челябински тракторни завода культура цIен «Самоцветы» яхача халкарей халкъе ансамбла концерт.
16.00 — Фильм-концерт.
17.05 — «Баьлзака бокха йездан» яха телевизионни дукхасерийни художественни фильм. Польшай Францей телевидене цхьана даьккха фильм. «Графиня» яха кхоалагIа сери.
18.00 — «Руде право» яхача газета приз яккхара хоккеих йола дунен халкъашта юкъера турнир. ЧССР вIашагIтеха команда — Швеце вIашагIтеха команда. Чехословакера трансляци.
19.15 — Шоаттазайнахьа вIашагIкхетар. (1978-ча шера 25-ча августа хиннар вочаегрдаккхар).
20.00 — «Бийса дахьхала кийла шун, бераш».
20.15 — Академически гребля йола дунен чемпионат. МаIанах. Югославера передача.
21.00 — «Шахразада». ДIадеш РСФСР а Армянски ССР а халкъа артиста Кочарина. ШолагIа фильм.
21.40 — «Фархада хотаас» яха художественни фильм.

9 СЕНТЯБРЬ
I ПРОГРАММА

9.00 — «Ха».
9.40 — «Зарядка е дIаотта».
9.05 — Софийски городской халкъа совета «Средец» яхача халкарий ансамбла концерт.
9.30 — «Гургал бетта сахьат».
10.00 — «Советски Союза гIулакх дем ва».
11.00 — «Самукъане гIа бIарга довр, е Белами бIаргах дега хийн» яха телевизионни художественни фильм. ШолагIа сери.
12.20 — «Деррига хар лоя сона» яха киножурнал.
12.30 — «Юрта сахьат».
13.30 — «Музыкальни киоск».
14.00 — Театральни спектакль. П. Бомарше. Сатира Москвски театра «Кхетамчура дахьна ди е Фигаро саг йовлара» яха фильм-спектакль.
17.00 — Мультфильм.
17.15 — «Юрта къахьегамхой, ноана». Концерт.
18.00 — «Дунен халкъашта юкъера панорама».
18.45 — «Тахан — танкистий Ди». ЛаьттагIоларча эскарий керттера командующе, СССР оборона Министра заместитела, Эскара йоалала, Советски Союза турпала И. С. Павловски къамаьл.
19.00 — Танкистий денна хетадаь концерт.
20.00 — «Киноникъйара клуб».
21.00 — «Ха».
21.35 — «Руде право» яхача газета приз яккхара хоккеих йола дунен халкъашта юкъера турнир. СССР вIашагIтеха команда — Финлянде вIашагIтеха команда. Чехословакера передача. Ийсеьнача — кердадараш.

II ПРОГРАММА

9.00 — «Хозде Башкирия» яха телевизионни документальни фильм.
10.00 «АБВГДейка».
10.30 — ДIалоха ансамбла халкъа инструменташ.
11.10 — «Иштта вир из гаг. Рем Хохлов» яха документальни фильм.
11.20 — «Дай — ноаной, шоана».
12.00 — «Iуйранара почта» яха музыкальни программа.
12.30 — «Спорт-клуб».
13.35 — «Валь-хиннив саг» яха алкоголизмах дулачан дола телевизионни документальни фильм.
14.10 — «СелаIаа». Халкъа творчества телевизиони программай кхоалагIа дунен халкъашта юкъера фестиваль.
14.45 — Советски кинон 60 шу кхачача четахь СССР Пачхьалкхен академически Доккхача театра концерт.
16.15 — «Уналцlено». Iалманпопулярни программа.
17.00 — «Баьлзака бокха йездан» яха телевизионни дукхасерийни художественни фильм. Польшай Францей телевидене цхьана арадаьккха фильм. «Сага комеди» яха йиIа сери.
18.00 — Софийски пачхьалкхен филармоние симфонически оркестра концерт.
19.15 — «Художникаш дола лувцараш». Петров — Водкин.
19.15 — Академически гребля йола дунен чемпионат. МаIанах. Югославера передача.
20.00 — «Бийса дахьхала кийла шун, бераш».
20.15 — Хочарна лыжей спортах йола СССР кубок.
20.35 — «Шахразада». ДIадеш РСФСР а Армянски ССР а халкъа артиста Кочарина. КхоалагIа фильм.
21.40 — «Накануне» яха художественни фильм.

РАДИО

8 СЕНТЯБРЬ

6.40 — Доаххараш кийчлара метачник дIадоал. Хьайбаш лела Iапгара доаккаргда вай. Назгерецки районера репортаж (эрсий меттала).
6.55 — Алараш.
7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.25 — «Сердало» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.15 — Передачай программа.
8.25 — «Къонах» яха радиомузыкальни (эрсий меттала).
10.20 — «Садоlа минуташ» (эрсий меттала).
10.40 — Москва.
11.00 — Кхай къахьегамхошта селам вала ер музыкальни программе (эрсий меттала).
11.40 — «Вахара юкъехь». Ведамова творчества къамаьл (гIалгIай меттала).
16.00 — «Кавказа Iуйре» яха радиожурнал (эрсий меттала).
18.00 — Литературни Нохч-ГIалгIайче (эрсий меттала).
19.20 — Концерт (гIалгIай меттала).

ДЕЗА НОВКЪОСТИЙ!

1980 ШЕРА «СЕРДАЛО» ГАЗЕТА ЯЗЛЕ

Газета язлу бувзама ерригача отделенешка а промышленноста предприятешкарча, транспорта, гIишлошъягIа организацешкарча, дешара заведенешкарча, колхозашкарча, совхозашкарча, учреждешкарча, общественни организацешкарча цIайоазув доаржадеча общественни уполномоченнешка а гIолла.

ГАЗЕТ ЯЗДАРА МАХ: шера — 3 сом 12 кепиг; ях бетта — 1 сом 56 кепиг.

ДИЦ МА ЛЕЛАШ «СЕРДАЛО» ГАЗЕТА ХАННАХЬА ЯЗЛЕ!

МУЗЕЯ ФОНДАШКАРА

Укх шера цхьайттагIча сентябре 175 шу дуз гIоргвахьна вола эрсий поэт-демократ Александр Иванович Полежаев вань. Полежаева литературни тIехьалене йоккха моттиг дIалоац Кавказе волаш цо язьйча произведенеша. Цига поэто дийш шу дахьийхад (1820 — 1884) кхьаи пехотни полка салте волаш.

Поэта вахаш Кавказе лиэкхийте хиио. Кавказа тайп-тайпарча къамий вахар Iемадаро, цун творчествана кхы а цIоагIагIа демократизме цера, хIаьта Кавказа къамий багахбувцам, эггара хьалхо вайнахьа багахбувцам, Iомабаро цун поэзена юкъейихьар керда мотиваш.

Кавказе ше яьккхача юкъа А. И. Полежаевс хьа кхеллар дукха башха-дика лирически стихаш, иллеш. ХIаьта цу шерашкарча цун творчество гIум а хинна дIаэттар «Эрпели», «Чир-Юрт» яха поэмаш. Уж поэмаш вахара ший тайпара дола таптир, поэтически дневникаш да, цига ювц Нохч-ГIалгIайчера моттигаш а цига хиина гIулакхаш а. Кавказе язьйча поэта стихаех къаьстта беiала я Грозне йисте уллача АтагIа яхача нохчий юртарча кхалсагах дувцаш йола «Ахалук» яха стихотворени. Кавказах поэта язьйча стихаша, поэмаша дIаьхегIа дир эрсий литература.

Полежаева кавказски поэмай къаьстта книжка дукхьашка арадаьлар 1832 шера Моске. Тахан из книжка библиофилашта лаха теттара хала долчарех да.

Москверча пачхьалкхен Литературни музея фондашка я Полежаева поэмай цу хьалхарча издание шозза морг кхы цхьаькха йоаши экземпляр. Из музейга кхачай Полежаева творчествана пропаганда яра дукха къахьийгача вовзаш волча библиографа а литературоведа а Н. А. Ефремова гулдаьча дукккача книжкашца. 1889 шера арахийцача поэта хорж ача произведенеи книжка кийчдеш Н. А. Ефремова юхаметтаоттадир цензуро поэмашта юкъера дIадаьха мугIараш. Цун хьинаро тоpэ еннай яйна А. И. Полежаева кавказски поэмаш йоаза йовза.

Ю. ИВАНОВ,
Москверча пачхьалкхен Литературни музея вокккагIвола Iилман балхахо.

ТХА КОНСУЛЬТАЦИ

ДЕЗАЛИЙ ДЕКХАРАШ

Советски пачхьа ноакхо ю дезалах долча кодексо. Цо дезалы хьалхашкара бехкетхам айбу, цаьнеи берийи бокъонаш лорaю. РСФСР дезалах долча кодексо къоастадьяд дезалашта юкъера гIулакхаш.

Марии сесагаи юкъера гIулакхаш тIоагIдьяд РСФСР КОБС ст. 25 хьежжа уж декхарийла бо вичачов гIо-новкъостал де. Иштта материальни гIо эшача мара (нагахьа санна из пенсионер е I—II группа инвалид вале) е берагIа йиача сесага, цо бер даь цхьа шу доаллаца суда бокъо я цаI шоллагIчунна гIо де оттаве.

Мар е сесаг декхарийла ба шоайла гIо-новкъостал де, уж цхьана ца бахаш вIашагIа къаьста бале а. Из бокъо йовц уж вIашагIкъастадехьа царех ваI цамогаш хиннавале е вIашагIкъаьста цхьа шу даьннаделе.

25 шера цхьана а баьха, 1977 шера вIашагIкъаста лаьрхIар марен сесагои К. Цу хана сесага 54 шу даьнна дар. Болх хьабе из могаргдолаш еце а, цох законагIа йоагIача бесса инвалид лар, цунна пенси хьожаде тоаьш балха стаж а ядар. Цхьа шу даьлча пенси эла йиш йоля ха хьатIахкхьчар. Гражданкас К. суде заявлени елар хьалха шин хиначa марагара алименташ даха алина. Судо цо дийхар кхоасиш а дир.

Мари сесаги долаш дукхя я ьикха, уж вIашагIкъаьстта ях шу далалехьа пенсионни ха хьатIахкхьчале суда бокъо я эшачунна алименташ хьожаде.

Цхьана дукха а ца бахаш, ца доагIаш дола гIулакхаш мара е сесага лелaдаьдале, суда бокъо я алименташ ца хьожаде е материальни гIо дергдола ха лоагъе.

Деча новкъостала бокрам оттабу маьреи сесагеи материальни хьалагеи цар хIара бетта ийдеча алапегeи хьежжа.

Нагахьа санна уж хьилаш хьеццадеча хIаране бокъо я доахача алиментий бокрам хувца эьна суде заявлени яла.

ВIашагIкъаьстачул тIехьагIа саг йоалаьчуп е маьре ахачун хьалха ийдеш хинна алименташ ийдара бокъо ген.

ЗаконагIа дан нанеи декхарийла да шоай бер кхелица е, кхийна дале а, цунна болх бе цамогаш хилча, из кхаба.

Ерошенко шин воI кхелица алименташ телаш хиннав. Бераьтта шу даьлча из могаш воацаш хилар бахьан долаш инвалид вань цох. Судо бахча соцамагIа кхийна воI кхаба велаш ва Ерошенко. Иштта гIулакх хилча даьгара хоадам бола ахча доах хIара бетта.

Къина долча берашта лаьрхIа алименташ даьгареи наьнагареи укх боарамс доах: цхьан бера — алапе дьалагIа доло дакъа шинне — кхоалагIа дакъа, кхаь е кхы а дукхагIча берашта — алапех ах.

Нагахьа санна даьна шоай бераш кхедара декхараш кхоачаш ца дейа, е берашца эжи дале, е аморальни гIулакхашца лене влияни йоа, уж накоголикаш е наркоманаш бале, суда бокъо я бераш царгара хьа а даьха даьи наьнаси бокъонех уж дIахоадабе.

Уж дIахоадабаь бале а хьано декхарийла да дан наьнеи шоай бераш кхелица кхаба.

Кхийна бераш декхарийла да дан наьнеи кхаба царна эша гIо-новкъостал де.

ХIара дезалхо декхарийла ва шин материальни гIулакхага хьежжа хIара бетта наьна дахьа ахча тела. ХIаранегара фу доагIа — судо къоастаду. Из къоастадеш судо тохк болх беш масса бер да. ХIаранегара законо оттадаьча тайпара алименташ доах.

Бераш дан наьнеи кхаба алименташ ца лун судо мукъадоалийт, нагахьа санна хьалха шоай даьй декхараш кхоачашдеш уж хиннабеце.

Иштта, судо даьшта алименташ ца хьожадеш моттигаш хиннай Гудермески, Ленински, Старопромысловски районашка.

Даь сесаг е наьна мар декхарийла бо бераш кхелица уж кхаба. Иштта бераш а декхарийла да могаш йоаца е воаьна хинна даь сесаг е наьна мар кхаба, нагахьа санна бераш цар ихе шерага кхачаьлца леладаь дале.

Алименташ шин доIамагIа е суде бахча соцамагIа дIадела йиш я. Эттара хьалха шин доIамагIа алименташ дIадела оттадаьд 1967 шера 21 июле СССР Лакхехьарча Совета Президиумо тIайинача Указагlа.

Судо алименташ телара доI дувц дезаш хул, шин доIамагIа из доагIачов дIателаш ца хилча, цун дукхаг кIезагал къувсаш хилча, алименташ хьа ца телаш дукхха ха далча, е нагахь санна из кIезигагIа даха дезаш хилча е вIаьла тередоаш из мукъа воалийташ хилча.

Алименташ дIа ца телаш юха гIерташ вар бехктохаме ва. Масала, кхелха долча е могаш доацача шоай берашта алименташ ца луш бола дьий законага хьежа уголовни бехктохаме ба.

Т. КАСУМОВА.
Нохч — ГIалгIай юстице министерства консультант.

ФЕ ХИЛА

ДIакхайла шлагбаум бIа тувсаш светофора цIе сегладения йоллашехьа а машинаьхьа переездах тIехвалар наькъагIа лелара правилаш чIоагIа толхошта да. Цу тайпара хорцахьара хIама дарца кхой вахар метте кхьге наьха лахар а кхерава вIал оттаду водителаша. «Сациторовски» совхоза доахьхьара тракторе лелаш вола Диабраилов Ималх тераэ йоагIаш ше хиларах лорасв йоллача машинашна переезда дIа ваьнна, гарта кхаьча сихьа йоагIаш поезд йоллашехьа а. Трактора машинаьхьа гIара дIахьа кхиинад, цхьабакъда дунна тIехьа хинача пролома поезд тIаъхиттай. Цу пропецо тIа ваьIан кха хIаман Авари хиначо вийнав наьнах шух, эхьагагIа вар тала чоьнаш из а волаш больнице вихьаш.

ТIехьаьккха хила наьнай «Ява» яха мотоцикл Грозненски района Чаклая Оалагча Магомед Гейшас Грозненча Сенебояи хIигагIа водаш могоаьнс ва юьзага ва а метах дIанала тIа кхессай цо из. Цигача хала чов хилай цунна шин.

Иззамо пирукзнц ньи «Жигули» хьаха воагIаш хиначо Беков Ibизе а. Шин новкъа дIайодача трактора гIатехай цо автомашин. Цигача цун сесаги бери лоьхаид.

Е водителе я, е хьалхашкарча гIанда тIа вагIача машина пассажир а кхерамдех гIеххоран лоацам хинна.

Аварей хиларе цкьа бехке хул троллейбусий, автобусий, трамвай водителаш. Цу транспортни средствай водителаш наькъа лелара правилаша декхарийла бу наьраш дIакхайлачул тIехьагIа мара шоай машин йола ца алийта а йоагIача из сеца лаьсина вIараш хьа ца елала а.

Трамвай лехкаш хиначо Матин Сергея деррига пассажираш трамвай тIара Iобьйнaбий ца а хьажаш. наIараш хьаййилла литташехьа а йолалийтай сеца мотта трамвай. Из бахьан долаш кхьа йоккха саг вагона чура Iа а эжа чIоагIа лозаний.

ДIадахача кIирагIа (30 август — 6 сентябрь) республика наькъашка 62 авари яьй, вин саг ве а вуаш, 37 сага чоьнаш а еш.

НГАССР МВД ГАИ.

Хаоттам

Тахан республике гIоллеи Грозне хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбоалехьара секунде 0—5 метр чIоагIа мух а хьехкаш хилеи фегара температура республике 23—28, Грозне 25—27 градус цIовхал йолаш хилеи тарлу.

Кхоанен ломмен морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, таьп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьенкаш хилеи фегара температура буйсана 10—15, дийнахьа 22—27 градус цIовхал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул. 92. Телефонаш: редактора — 9-24-08; редактора заместитела — 9-24-03; бехктохкхама секретара — 9-24-00; отделий: партийни вахара — 9-24-04; промышленностен транспортен — 9-24-01; юрта боахама — 9-24-06; культура — 9-24-05; кисьмой — 9-24-07; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора 9-24-08; заместителя редактора — 9-24-03; ответственного секретаря — 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттен деношка

СФ02301. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 5369.